Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ, 1412 ЙИЛ, РАМАЗОН, 1-КУН.
ШАМСИЙ, 1370 ЙИЛ, ҲУТ, 16-КУН.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган

1992 ЙИЛ 5 МАРТ, ПАЙШАНБА, 47-СОН • 298 •

НАРХИ обуначига 15 тийин, сотувда 60 тийин.

ТУРКИЯ—ЎЗБЕКИСТОН:

ОҒА-ИНИЛАР УЧРАШУВИ

Туркия Республикаси ташқи ишлар вазири Ҳикмат Четин бошчилигидаги ҳукумат делегацияси 4 март куни Ўзбекистон Республикасига келди.

Пойтахт тайёрагоҳида делегацияни Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосарлари М. Қ. Қорабоев, Қ. Ж. Ҳаққулов, бошқа расмий кишилар кутиб олдилар.

Тайёра пиллапояси ёнида Ҳикмат Четин Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги мухбирининг саволларига қисқача жавоб қайтарди.

— Сизни ўзбеклар диёрида самимий табриклаймиз. Хуш келибсиз!

— Раҳмат. Биз Ўзбекистонга келганимиздан хурсандмиз. Ростини айтганда, биз — турклар сизларнинг республикангизни дилимизга яқин ота юрт деб ҳисоблаймиз. Бу ерда ўзимизни уйимиздагидек, бамисоли ўз ватанимизга келгандек ҳис қиламиз. Тилимиз яқин, халқларимизнинг дини бир, муддаоларимиз ҳам бир хил.

— Ташрифингизнинг асосий мақсади ҳақида гапириб берсангиз.

— Қисқа қилиб айтганда, бизнинг мақсадимиз Туркия билан Ўзбекистон ўртасидаги ҳамкорликни барча соҳаларда янада мустаҳкамлашдан иборат.

— Куни кеча Ўзбекистон БМТга қабул этилди. Бу воқеани қандай баҳолайсиз?

— Бу — халқаро аҳамиятга молик воқеа. Бундан бутун турк халқи қувонди. Ўзбекистон халқаро ҳамжамиятга кириши учун Туркия ҳам ўз муносиб ҳиссасини қўшгани билан фахрланамиз. Ўзбекистон БМТга аъзо бўлгач, энди дунёда ўзига тегишли бўлган ўринни олди, халқаро масалаларни ҳал этишда салмоқли овозга эга бўлди. Қардош Ўзбекистон тез орада ривожланган давлатлардан бири бўлиб қолишига аминман. Бу ишда биз сизларга ҳар томонлама ёрдам беришга тайёрмиз.

* * *

4 март куни Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлигида Ўзбекистон Республикаси билан Туркия Республикаси ўртасида дипломатия муносабатлари ўрнатиш тўғрисида протокол имзоланди.

Протоколда, жумладан, икки мамлакат ўртасида тил, маданият, анъана ва тарих муштараклигига асосланган ўзаро дўстлик ва ҳамкорликни ривожлантириш учун пухта замин яратиш кўзда тутилган, Ўзбекистон билан Туркиянинг Бирлашган Миллатлар Ташкилоти низоми, Европада хавфсизлик ва ҳамкорлик Кенгаши, Хельсинки якунловчи ҳужжати, Париж хартияси мақсад ва принципларига оғишмай амал қилиши таъкидланган. Дипломатия алоқалари тўғрисидаги 1961 йил Вена Конвенциясига мувофиқ яқин вақт ичида ҳар иккала мамлакат пойтахтида элчихоналар очилади.

Ҳужжатни Ўзбекистон Республикаси номидан ташқи ишлар вазирининг биринчи ўринбосари Фотиҳ Тешабоев, Туркия Республикаси номидан ташқи ишлар вазири Ҳикмат Четин имзоладилар.

* * *

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг раиси Ш. М. Йўлдошев Туркия Буюк Халқ Мажлисининг делегациясини қабул қилди.

Суҳбат давомида меҳмонларга Ўзбекистон парламентининг демократия қоидаларини қарор топтириш соҳасидаги фаолияти гапириб берилди. Иккала давлат парламентлари ўртасида мустаҳкам муносабат ўрнатишнинг катта аҳамияти алоҳида таъкидланди.

Ўзбекистон Туркия билан иқтисодий ва маданий алоқаларни ривожлантиришдан манфаатдор эканлиги ва Туркия делегациясининг ташрифи шу мақсадни рўёбга чиқаришга хизмат қилажаги учрашувда уқтириб ўтилди.

Туркия Буюк Халқ Мажлисининг ноиби Наҳит Ментеше ўзбеклар диёрида кўрсатилган иззат-икром учун ташаккур айтди, Ўзбекистон Республикаси БМТ аъзолигига қабул этилганлиги муносабати билан табриклади ва Ўзбекистон дунёнинг юксак ривожланган мамлакатлари орасидан муносиб ўрин олишига умид билдирди. Бу ишда биз Ўзбекистон халқига ҳар томонлама ёрдам ва мадад берамиз, деди туркиялик меҳмон.

Учрашув якунида иккала мамлакат парламентлари ўртасида тажриба айирбошлаш тўғрисида аҳдлашувга эришилди.

Суҳбатда Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Халқаро ишлар комитетининг раиси П. Қ. Ҳабибуллаев қатнашди.

ЎзАХБОР мухбирлари.

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВ ҲУЗУРИДА СУҲБАТЛАР

4 март куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Туркия Республикаси ташқи ишлар вазири Ҳикмат Четин бошчилигидаги Туркия ҳукумат делегацияси аъзоларини қабул қилди.

Икки соатдан кўпроқ давом этган ушбу самимий, очиқ суҳбат чоғида республика Президенти меҳмонларга Ўзбекистоннинг бугунги сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий аҳволи хусусида кенг ва атрофлича маълумот берди. Республикамизнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилотига қабул қилинишида Туркия раҳбарларининг ҳам хизмати борлигини мамнуният билан таъкидлади.

Туркия бўйлаб сафарда бўлганимизда, деди Ислом Каримов, дўстим, Туркия бош вазири Сулаймон Демирэл «Аслида бизлар эллик йил олдин мана шундай дўстона учрашувлар ўтказишимиз керак эди», деб айтгани ҳали-ҳали ёдимда. Аммо эзгуликнинг кечи йўқ. Ўйлайманки, ўзаро муносабатларимиз бундан буёғига кенг томир ёйди.

Бизнинг аҳволимиз ҳозир анча қийин, уларни бартараф этишимизда хорижий давлатларнинг кўмагига ҳам муҳтожмиз. Лекин шуни айтиб қўяйки, бировга «Бизга ёрдам беринг» деб ҳеч вақт ялинмаймиз. Миллий ғururимиз бунга асло йўл қўймайди. Бу ҳақда фақат сиз каби қондош-қардош биродарларимизга юрагимизни очамиз, холос. Биз бераётган беғараз кўмагингиз учун сизларга ўз ташаккуримизни изҳор этамиз. Яна бир нарсани ҳам таъкидламоқчиманки, ёрдам билан муаммоларимиз ҳал этилиб қолмайди. Уларнинг ечими, аввало, ўзимизга боғлиқ. Биз эса бу вазифани уддалай оламиз. Чунки бунинг учун Ўзбекистонда жами шарт-шароитлар бор.

Сўнгра Ислом Каримов Ўзбекистон иқтисодий сиёсатини Туркия моделига таянган ҳолда олиб боришини алоҳида уқтириб ўтди.

Суҳбат сўнггида республика Президенти муҳтарам меҳмондан Туркия Президенти Тургут Озал, бош вазири Сулаймон Демирэлга ўзи ва бутун ўзбек халқи номидан алангали салом етказишини сўради.

Ҳикмат Четин Ислом Каримов ва у орқали бутун Ўзбекистон халқини республикамиз Бирлашган Миллатлар Ташкилотига қабул қилингани билан қутлади.

Иккала давлат ўртасидаги ўзаро алоқаларга Ислом Каримовнинг Туркия сафарида илк қадам қўйилганди, деб таъкидлади меҳмон, эндиликда муносабатларимиз тобора ривожланиб бораётир. Яқинда Туркияга республикангиздан жуда катта делегация келиб кетди. Бизнинг делегациямиз ҳам анча салмоқли — у қарийб 150 нафар кишидан иборат. Биз турли соҳалар бўйича музокаралар олиб борамиз, иқтисод, молия-кредит, халқ таълими борасида ўзаро шартномалар тузамиз.

Ўн кунлардан кейин Тошкентда Туркия элчихонаси иш бошлайди. Бу йил биз республикангиздан икки минг нафар талаба қабул қилмоқчимиз. Тошкентда Туркия маданият марказини очишни кўзлаяпмиз. Кейинчалик унинг бўлимлари Самарқанд, Бухоро ва бошқа шаҳарларда ҳам фаолият кўрсата бошлайди.

Суҳбатда Туркия давлат вазири Шариф Ержон, Туркиянинг Москвадаги элчиси Волкон Вурал, ҳукумат делегациясининг бошқа аъзолари қатнашдилар.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов шу куни Туркия Республикаси парламенти аъзоларини қабул қилди.

Диёримизга хуш келибсиз, туркиялик азиз биродарлар! — деди Президент Каримов меҳмонларни қутлаб. Сизларнинг қадамингиз қутлуғ келди, чунки шу икки кун давомида Ўзбекистонда иккита катта тарихий воқеа юз берди: мустақил Ўзбекистон Республикаси Бирлашган Миллатлар Ташкилотига қабул қилинди. Халқимизнинг эзгу орзуси, ниҳоят, ушалди. Иккинчи воқеа шундайки, Наманган вилоятида яна бир нефть кони очилди. Мутахассисларнинг таъкидлашларича, ушбу коннинг бойлиги беҳисоб экан. Бу эса ўз навбатида бизнинг иқтисодий мустақиллигимизни янада мустаҳкамлашда беқиёс аҳамият касб этиши шак-шубҳасиздир. Одатда дўстлар бир-бирининг қувонч-ташвишларига шерик бўлади, деб бежиз айтишмас экан.

Туркия парламенти аъзоларига шуни мамнуният билан айтмоқчиманки, деди Президент, туркиялик биродарларимиз бизнинг оғиримизни енгил қилишда ҳам қўлларидан келган жами ёрдамларини аяшмаяпти. Бизга ана шу қийин паллада елкадош бўлганликларингиз учун чин қалбдан ташаккур билдираман. Аминманки, Ўзбекистон ва Туркия парламентлари ўртасидаги муносабат ҳам янада юксак поғоналарга кўтарилади.

Парламентлар ўртасидаги ҳамкорлик эса дўстлигимизни янада барқарорлаштиради.

Туркия парламенти аъзоси Ноҳит Ментеше Ўзбекистон Бирлашган Миллатлар Ташкилотига аъзо қилиб олингани муносабати билан Туркия Республикаси парламенти номидан Ўзбекистон Президенти ва бутун ўзбек халқини муборакбод этди. Ҳеч шак-шубҳа йўқки, деди у, Ўзбекистон яқин фурсат ичида фаровон ўлкалардан бирига айланади. У ҳар иккала давлат парламентлари ўртасидаги ўзаро ҳамкорликни ривожлантириш зарурлигини таъкидлади.

Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги.

ПРОКУРАТУРАДА ЯНГИ БОШҚАРМА

1992 йил 3 март куни республика ҳукуматида давлат, қўшма ва хусусий корхоналарнинг, турли тижорат ташкилотларининг ташқи иқтисодий фаолияти соҳасида Ўзбекистоннинг иқтисодий манфаатларини порахўрликдан, талон-торождан ва бошқа суиистеъмоллардан ҳимоя қилиш масалалари кўриб чиқилди.

Вужудга келаётган вазиятни таҳлил этиш ҳамда ривожланган бозор иқтисодиётига эга бўлган бир қанча мамлакатларнинг тажрибаси асосида ҳамда ташқи савдо битимларини тузиш пайтида республика манфаатларига иқтисодий зиён етказиш йўлидаги уринишларга самарали қаршилик қилиш, хорижий иқтисодий доираларда республиканинг обрў-эътиборига путур етказадиган порахўрликка, талон-торожга ва суиистеъмолларга қарши курашни кучайтириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси прокуратураси таркибида ташқи иқтисодий фаолият соҳасидаги жиноятларни текшириш ҳамда бу соҳадаги курашда ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари ишини мувофиқлаштириш бошқармаси тузилди. Ўзбекистон Республикаси прокуратурасига юқори малакали мутахассисларни жалб этиб, прокуратура, Ички ишлар вазирлиги ва Миллий хавфсизлик хизмати ходимларидан иборат оператив-тергов гуруҳини тузиш, ташқи иқтисодий фаолиятга алоқадор бўлган вазирликлар, идоралар, бирлашмалар, қўшма корхоналар, барча ташкилотларга эса прокуратура, Ички ишлар вазирлиги ва Миллий хавфсизлик хизмати идораларининг талабига биноан зарур ҳужжатларни ўз вақтида тақдим этиш топширилди.

Азиз НОСИРОВ— САМАРҚАНД ШАҲРИ ҲОКИМИ

САМАРҚАНД, 4 март. «Халқ сўзи» махсус мухбири Ҳабиб ТЕМИР телефон орқали хабар беради: Азиз Носировни рўзномамиз муштарийлари, республикамиз жамоатчилиги яхши билишади — самарқандлик инженер йигит мустақил ҳаёт йўлига кириб, вилоят ёшлар ташкилотида, партия маҳкамаларида ишлаб, обрў-эътибор топиб, Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитетининг биринчи котиби даражасига етди. Республика комсомолининг мутлақо янги қиёфада, янги мазмунда Ёшлар иттифоқига айланиши бевосита унинг номи билан боғлиқ. Охирги пайтда у Ўзбекистон Халқ демократик партияси Марказий Кенгашининг иккинчи котиби эди.

Халқ депутатлари Самарқанд шаҳар кенгашининг кеча бўлиб ўтган навбатдан ташқари сессияси ташкилий масалани кўрди. Вилоят ҳокими Пўлат Мажидович Абдураҳмонов ер юзининг сайқали номини олган қадимий масканни сўзда эмас, амалда чинакам сайқалга айлантириш фурсати етганлигини таъкидлади. Унинг асл қиёфасини тиклаш, порлоқ истиқболини таъминлаш, ижтимоий-сиёсий барқарорликни йўлга қўйиш, байналмилал боғлиқлик ришталарини мустаҳкамлаш зарур. Минг-минг йиллик Мароканд исми жисмига яраша гўзал, ораста, машҳур, меҳмоннавоз саждагоҳ бўлмоғи шарт.

П. М. Абдураҳмонов ана шундай муборак шаҳар ҳокимлигига Азиз Носиров номзодини кўрсатиш лойиқ ва лозим топилганлигини айтди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг тавсияси ҳам шу. Депутатлар бу таклифни қарсаклар, ҳа, самимий олқишлар билан кутиб олдилар.

Шундай қилиб Азиз Носиров бир овоздан Самарқанд шаҳри ҳокими этиб тасдиқланди.

Самарқандликлар янгиликни хушнуд кутиб олдилар. «Халқ сўзи»нинг вилоятдаги қўналғасига, вилоят радиосига кўплаб фуқаролар қўнғироқ қилиб, юксак лавозимга муносиб номзод— шу замин фарзанди, Ўзбекистон Республикаси халқ депутати Азиз Носиров танланганлигидан мамнуният изҳор этмоқдалар.

ХАБАРИНГИЗ БОРМИ?

● Тошкентда Ўрта Осиёдаги мустақил республикалар ва Қозоғистон ишбилармон аёлларининг учрашуви бўлиб ўтди. Унинг қатнашчилари иқтисодиётни танг аҳволдан тезроқ қутултиришда кўмаклашишга бел боғлаганликларини изҳор этдилар. Учрашувда Ўрта Осиё мустақил давлатлари ва Қозоғистон Президентларига мурожаатнома қабул қилинди. Ана шу ҳужжатда ишбилармон аёлларга мадад бериш, касаначи ва якка тартибдаги меҳнат фаолияти билан шуғулланувчи хотин-қизлар учун имтиёзли сиёсат юритиш илтимоси илгари сурилган.

● **3 март куни Россия Федерацияси Президенти Борис Ельцин қисқа муддатли таътилга чиқиб, Сочига жўнаб кетди.**

● Украина ҳудудидан тактик ядро қуролларининг 57 фоизи олиб чиқиб кетилди, деди Президент Леонид Кравчук Франциядан Киевга ташриф буюрган ҳарбий делегация аъзоларига.

● **Япония матбуотида ГФР Япония ва Россия ўртасидаги ҳудудий можароларни ҳал этишда воситачилик қилишга тайёр, деб тарқатилган хабарни Токио ҳам, Бонн ҳам инкор этдилар.**

● Иваново вилояти Заволжье районидаги Ленин номли совхознинг собиқ механизатори Михаил Рибаков ҳозир фермерлик билан шуғулланмоқда. У рафиқаси Ирина билан биргаликда ўтган йили 500 центнер гўшт етиштириб, давлатга сотди. Бутун совхозда эса ундан сал кўпроқ — 600 центнер гўшт тайёрланди.

● **БМТ Бош котиби Бутрос Гали Хавфсизлик Кенгашининг розилиги билан ҳиндистонлик генерал-лейтенант Сатиш Намбьярни БМТ муҳофаза кучларининг (Югославиядаги БМТ кучларининг) қўмондони этиб тайинлади. Шу кучлар таркибига 13.343 ҳарбий хизматчи, 530 миршаб ва 519 фуқаро ходимлар кирадилар. Бундай бўлинмалар Югославиядаги танглики ёппасига бартараф этиш юзасидан музокараларни тинчлик ва хавфсизлик шароитида ўтказишга кўмаклашиш учун вақтинча тузилмоқда.**

● Болгария бош вазири Филип Димитровнинг АҚШга норасмий ташрифи давом этмоқда. Президент Жорж Буш Оқ уйда у билан учрашди. Болгария бош вазирининг гапига қараганда, София билан Вашингтон ўртасидаги иқтисодий ҳамкорликни кенгайтириш имкониятлари масаласи суҳбатнинг марказида бўлган.

● **Қора денгиз соҳилидаги Зонгулдак шаҳри яқинида жойлашган кўмир шахтасида портлаш рўй берди. Олинган хабарларга қараганда, кон йўлакларида метан деб аталган руда гази тўпланиб қолганлиги ҳалокатга сабаб бўлган. Салкам 500 метр чуқурликда рўй берган портлаш оқибатида шамоллатиш ускуналари ва телефон алоқаси шикастланди. Заҳарли газ отилиб чиқиши ва ҳарорат кўтарилиб кетиши сабабли қутқарувчилар шахтага кира олмадилар. Неча киши шикастланганлиги, қанча зиён етганлиги ҳақида аниқ маълумот йўқ.**

● Лагосдан олинган хабарга кўра, Плато штати Мвел қишлоғидаги 45 яшар Майкл Далима дарахтдан тушмай яшашга аҳд қилганлиги учун бутун Нигерияга машҳур бўлган эди. Қарийб 5 йилдан буён у дарахтни макон қилиб олганди. Аммо февраль ойининг охирида Майкл тўсатдан ғойиб бўлиб қолди. Унинг тақдири ҳақида турли-туман тахминлар айтила бошланди. М. Далимани зўр бериб излашга киришдилар. Яқинда унинг бошқа бир дарахтга макон қуриб олганини аниқлашди.

Икки ҳафтадан бери Нигерия рўзномалари бу ғаройиб шахс ҳақидаги ташвишли хабарларни биринчи саҳифаларда мунтазам эълон қилиб келмоқдалар. Нечундир 1987 йилда дарахтга чиқиб олиб, ҳамон ундан тушишдан қатъий бош тортиб келаётган Далиманинг ҳаёт тарзи ҳаммани қизиқтиради. Унинг икки содиқ хотини ва тўққиз фарзанди оила бошлиғининг ғалати феъл-атворига қарамай, ундан юз ўгиришмади. Доимо овқат келтириб беришади, ҳатто ёмғир мавсуми вақтида ивиб қолмасин деб плашч билан таъминлашди. Қайноналари ҳам унга хайрихоҳлик билан қарамоқдалар.

● **Американинг энг йирик авиакомпанияларидан бири — «Транс уорлд эйрлайнз» 17 мартдан Москва билан мунтазам ҳаво алоқасини очадиган бўлди.**

● Туркманистоннинг иқтисодий захирий имкониятлари Украинага газ сотишни тўхтатишдан кўрилган йўқотиш ўрнини жуда қисқа муддат ичида батамом тўлдириш имконини беради. 2 март куни шошилинч равишда ўтказилган мажлисда Президентлик кенгаши аъзолари Сапармурод Ниёзовни бунга қатъий ишонтирдилар.

● **Тожикистон Республикаси Вазирлар маҳкамасининг қарорига кўра 2 миллиард сўм миқдорида 1992 йилги ютуқли заём облигациялари чиқариладиган бўлди. Қарорда кўзда тутилишича, заём аҳолига ихтиёрий равишда тарқатилади. 1982 йилда чиқарилган давлат ички заёми облигациялари ҳам ана шундай қимматбаҳо қоғозларга алмаштириб берилади.**

● Қозоғистон пойтахтида халқаро телефон алоқасининг йўлдош станцияси ишга туширилди.

● **Британия маъмурларининг Россия ҳукумати вакилларига берган баёнотидан маълум бўлишича, Англиядан юборилган юзлаб тонна мол гўшти бир ойдан буён Москва омборларидан бирида сақлаб турилибди. Уни савдо тармоқларига тезроқ чиқариш керак, дейилади баёнотда.**

(Ахборот агентликлари ва хориж рўзномалари хабарларидан сараланди).

• Миш-миш ва ҳақиқат •

ҚОҒОЗ ПУЛЛАР ЕТАРЛИ БЎЛАДИ

ДЕЙИШДИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ДАВЛАТ БАНКИДА

Кейинги пайтларда Ўзбекистон Республикаси Давлат банкига фуқаролар, банк муассасалари, саноат корхоналарининг вакиллари муомалага 200, 500 ва 1000 сўмлик қийматга эга бўлган пуллар чиқаётгани муносабати билан тез-тез мурожаат қилиб туришибди. Одамларнинг қўлларида Ленин тасвири кўринишидаги сувли белгисиз 100 сўмликлар ҳам пайдо бўлди. Матбуотда Россия билан Украина ўз миллий валюталарини чиқариш тўғрисида келишиб олганликларига доир хабар босилгани учун ҳам турли миш-мишлар тарқалиб кетди. Пайдо бўлган банк билетлари Россия ёки Украинанинг янги валютаси эмасмикан! — деб сўрашмоқда мурожаат қилувчилар.

Ўзбекистон Республикаси Давлат банки бошқарувининг раиси Ф. МУЛЛАЖОНОВ мухбиримиз билан суҳбатда ана шу саволларга батафсил изоҳ берди:

— Аввалидан айтиб қўймоқчиман: одамларнинг ташвишланишларига ҳеч қандай асос йўқ. Миллий валютани бир ой, ҳатто йил мобайнида ҳам чиқариб бўлмайди. Бунинг устига МДҲ давлатлари яқин икки йил ичида ўз пулларини зарб қилмасликка келишиб олдилар.

Ҳозир ўтган йилдаёқ эълон қилинган 1961 йилги пулларни 1991 йилги намуналарга алмаштириш жараёни бормоқда. Бундан ташқари муомалага 200, 500 ва 1000 сўмлик қийматга эга бўлган янги пуллар чиқарилаяпти. Уларни биз марказлашган тартибда ҳали олганимизча йўқ, айтиш мумкинки, республикамизга табиий йўл билан кириб келмоқда.

— «Ленинсиз» 100 сўмлик қанақа?

— У ҳажмига кўра 10 сўмлик билан баробар. Шунинг учун ҳам сув белгиси йўқ. Ўйлайманки, яқин орада, яъни шу ойнинг ўзида Ўзбекистонга янги 100 сўмлик пуллар марказлашган тартибда кела бошлайди.

— Қолганлари-чи?

— 1, 5 ва 10 сўмлик пуллар ҳозир муомалада. Буни ҳамма билади. 200, 500 ва 1000, шунингдек 1991 йил намунасидаги 25 ва 3 сўмлик пуллар кейинроқ чиқади.

Нима учун бирданига эмас, деб сўрамоқчи бўлаётганингизни сезиб турибман. Гап шундаки, Россия банкининг иш ҳақи юзасидан қарзи бир неча миллиард сўмни ташкил этади. Айтайлик, катта маош тўланадиган Шимолга паст қийматли пулларни олиб бориш учун бутун бир темир йўл таркиби зарур бўлур эди. Шунинг учун ҳам у ерга йирик пуллар жўнатилаяпти. Бизнинг минтақамизга улар анча кейин етиб келишининг асосий сабаби ана шу.

— Файзулла Мақсуджонович, умуман банк билетлари нима учун алмаштирилаяпти?

— Бу савол аслида собиқ СССР Давлат банкига қаратилиши керак эди, негаки, қарор шу муассасадан чиққан. Бироқ ўз ваколатим доирасида жавоб бериб ўтишим мумкин. Биринчидан, пул муомаласида ўсиб бораётган эҳтиёжни қондириш учун шундай қилишга мажбур бўлинди. Товарлар кам, бинобарин, пулнинг айланиши ҳам сезиларли эмас. Аммо иш ҳақи тўланиши керак, бунинг устига жуда катта миқдорда. Масалан, ойига ўртача ўн минг сўмлаб оладиган кончиларга маошни қандай қилиб тўлаш мумкин? 200, 500 ёки 1000 сўмлик пуллар қулайроқ-да, албатта.

Иккинчидан, сохта пуллар ясашга йўл қўймаслик учун шундай қилинди. Ҳар йили республикамизда ясама пулнинг муомалада бўлишига доир тўрттагача ҳолат аниқланган, улар одатда ўн ва йигирма беш сўмликлардир. Янги пулларга шундай белгилар қўйилганки, энг устамонлар ҳам ҳатто билолмайдилар.

Хулоса чиқариб шуни айтмоқчиманки, бу йил Госзнак фабрикалари 1991 йилги намунадаги банкнотлар туркумини босишни ниҳоясига етказдилар. Муомалага чиқарилаётган банкнотлар шу пайтгача ишлатилиб келинаётган 1961 йилги пуллар билан бир қаторда асл баҳосига кўра барча корхоналар ва идоралар, шунингдек банк муассасалари ва Алоқа вазирлиги ташкилотлари томонидан ҳисоб-китоб юритиш, омонатга, аккредитивларга қўйиш ва ўтказиш учун ҳеч чекланмаган ҳолда қабул қилиб олиниши шарт.

— Фурсатдан фойдаланиб яна бир масалани ойдинлаштириб олмоқчиман. Танга-чақалар қаёққа йўқолди?

— Бунинг бир қанча сабаби бор, бироқ мен фақат биттаси ҳақида юз фоиз ишонч билан гапирмоқчиман. Лекин кейинроқ. Бошқа сабаблар ҳақида шуни айтиш мумкинки, бизнинг тахминимизга қараганда, майда пуллар қўлда кўп тўпланиб қолмоқда, чунки одамлар қоғоз пуллар хусусида ташвишга тушиб, танга-чақаларни йиға бошлашган кўринади. Уддабурон усталар улардан турли хил тақинчоқлар ясашаяпти, деган тахмин ҳам йўқ эмас.

Энди асосий сабаб ҳақида. Танга пуллар республикага жуда кам келиб тушаяпти. Москва ва Петербург зарбхоналари хом ашё етишмаётганини баҳона қилиб бизнинг буюртмаларимизни тўласинча адо этмаяптилар. Тинмасдан уларга сим қоқиб, хатлар жўнатиб, ҳоли-жонларига қўймаяпмиз, бошқача айтганда, қўлдан келган ҳамма чораларни кўраяпмиз.

Кези келганда яна бир нарсани эслатиб ўтмоқчиман: зарбхоналар собиқ СССР Давлат банки буюртмасини бажара бориб, 50 тийин, бир, беш ва ўн сўмлик қийматли танга пулларни чиқардилар. Улар Россияда ҳозир муомалада пайдо бўлди. Бизга марказлашган тартибда келиб тушганича йўқ, аммо қўлда кўриниб қолса, ҳеч ким — дўконда ҳам, жамғарма банкида ҳам, бошқа бирон жойда ҳам — унинг ҳақиқийлигига шубҳа қилмасин. Огоҳлантириб ўтмоқчиман: янги тангаларда заррача бўлса-да кумуш, олтин ёки бошқа хил нодир металлар ишлатилмаган, улар мис-никель ва мис-рух қотишмаларидан тайёрланган. Вазни ҳам аввалгиларидан енгилроқ. Янги тангаларни ҳамма жойда қабул қилиш мажбурийдир.

Бир нарсани таъкидлаб ўтишни истардим: республика Давлат банки пул муомаласидаги жамики ўзгаришлар ҳақида Ўзбекистон аҳолисига ўз вақтида ахборот бериб боради. Турли миш-миш ва овозаларга ишонманглар.

А. УЛИЧКИН.

ҚЕНГАШ ТУЗИЛДИ

Озарбайжон, Қозоғистон, Туркманистон ва Ўзбекистон Фанлар академиялари президентларининг Тошкентдаги кенгаши ниҳоясига етди. Кенгаш қатнашчилари «фанда чегара бўлмаслиги керак», деган хулосага келишди. Кенгаш мазкур республикалар олимлари ўртасида илмий ва илмий-техникавий ҳамкорлик, алоқаларни мустаҳкамлаш тўғрисидаги битимни имзолаш билан ўз ишини тугатди.

Биргаликда илмий-техникавий сиёсат дастурини ишлаб чиқиш учун академиялараро мувофиқлаштирувчи кенгаш тузилди.

Учрашув қатнашчилари илмий фаолиятнинг устивор йўналишлари бўйича қўшма илмий-техникавий дастурларни қабул қилдилар.

Кенгаш қатнашчилари мустақил республикаларнинг ҳукуматларига ишлаб чиқилган илмий дастурларга давлатлараро дастурлар мақомини бериш тўғрисида таклиф айтдилар.

Олимлар Ўрта Осиё республикалари, Қозоғистон ва Озарбайжон давлат бошлиқлари ҳамда ҳукуматларига, шунингдек Россия Федерациясининг Президентига мурожаатнома қабул қилиб, уларни илмий ва ақлий ягона маконни мустаҳкамлашга кўмаклашишга чақирдилар.

(ЎзАХБОР).

Ўзбекистон Республикасининг қонуни

«КОРХОНАЛАР, БИРЛАШМАЛАР ВА ТАШКИЛОТЛАРДАН ОЛИНАДИГАН СОЛИҚЛАР ТЎҒРИСИДА»ГИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ҚОНУНИГА ЎЗГАРТИШЛАР ВА ҚЎШИМЧАЛАР КИРИТИШ ҲАҚИДА

Бозор иқтисодиёти шароитларида солиқ тизимини такомиллаштириш зарурлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши **қарор қилади:**

1. «Корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотлардан олинадиган солиқлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикасининг қонунига қуйидаги ўзгартишлар ва қўшимчалар киритилсин:

1. Муқаддиманинг еттинчи ва саккизинчи қисмлари қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

Ушбу қонунга мувофиқ даромад келтирадиган тадбиркорлик фаолияти ва ўзга фаолият билан шуғулланувчи корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотлар Ўзбекистон Республикасининг ҳудудида қуйидаги солиқларни тўлайдилар:

корхоналар даромадига солинадиган солиқ;

қўшилган қиймат учун солиқ;

акциз солиғи;

корхоналарнинг мол-мулкига солинадиган солиқ;

республикадан ташқарига олиб чиқиб кетилаётган хом ашё ресурслари ва маҳсулотларга солинадиган солиқ;

экспорт-импорт солиғи;

жамоа хўжалиги аъзоларининг меҳнатига ҳақ тўлаш фондига солинадиган солиқ.

Солиқ тўловларининг суммаси Ўзбекистон Республикаси бюджетига, Қорақалпоғистон Республикаси бюджетига, вилоятлар, Тошкент шаҳри бюджетларига ва бошқа маҳаллий бюджетларга ҳар йили келаси молиявий йил учун бюджет тасдиқланаётганида белгиланадиган нормативлар бўйича ўтказилади.

2. I боб қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

I боб. КОРХОНАЛАР ДАРОМАДИГА СОЛИНАДИГАН СОЛИҚ

1-модда. **Солиқ тўловчилар**

Қуйидагилар солиқ тўловчилар ҳисобланади:

юридик шахс бўлган (2-моддада санаб ўтилганлардан ташқари) мулкчиликнинг барча шаклидаги корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотлар, шунингдек юридик шахс бўлмаган, лекин мустақил балансига ҳамда банк муассасаларида ҳисоб-китоб счётига эга бўлган корхоналар, бирлашмалар, ташкилотларнинг филиаллари, ваколатхоналари ва бошқа мустақил бўлинмалари;

хўжалик ҳисобида бўлмаган, лекин хўжалик (тижорат) фаолиятидан даромад оладиган ташкилотлар;

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида ташкил этилган чет эл инвестицияси иштирокидаги ҳамда хўжалик ҳисоби асосида хўжалик (тижорат) фаолиятини амалга ошираётган корхоналар, уларнинг шўъбалари ва филиаллари, халқаро бирлашмалар, ўзга давлатлар ҳудудида жойлашган корхоналарнинг Ўзбекистон Республикаси ҳудудидаги филиаллари ва шўъбалари;

хўжалик (тижорат) фаолиятини амалга ошираётган ҳукумат тасарруфида бўлмаган халқаро ташкилотлар (бирлашмалар);

банклар, суғурта идоралари.

Ушбу моддада кўрсатилган солиқ тўловчилар бундан буён корхоналар деб аталади.

2-модда. **Тўловчиларнинг алоҳида тоифалари**

Жамоа хўжаликлари, шўро хўжаликлари, деҳқон (фермер) хўжаликлари ва ўзга қишлоқ хўжалиги корхоналари фақат қишлоқ хўжалигига оид бўлмаган фаолиятдан келган даромадлари бўйича, қишлоқ хўжалигига оид бўлган фаолиятнинг эса тўловчининг ўз тасарруфидаги ер билан таъминланмаган қисми бўйича олинган даромадлар юзасидан даромад солиғи тўловчи ҳисобланадилар. Тўловчиларнинг алоҳида тоифалари ҳар йили Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши томонидан бюджетни тасдиқлаш чоғида қайта кўриб чиқилади ва тасдиқланади.

3-модда. **Солиқ солиш объекти**

1. Корхонанинг ҳисобот давридаги ялпи даромади солиқ солиш объекти бўлади.

Солиқ солиш мақсадларида корхонанинг ҳисоблаб чиқилган ялпи даромади маҳсулотлар (ишлар, хизматлар)ни, ўзга моддий бойликларни реализация қилишдан келган тушум суммасидан ҳамда реализация қилиш билан боғлиқ бўлмаган операцияларнинг натижасидан иборат бўлади.

2. Ушбу қонунда маҳсулот (ишлар, хизматлар)ни реализация қилишдан келган тушум деганда ортиб жўнатилган маҳсулот ва бажарилган иш ҳамда кўрсатилган хизматлар учун тўланган счётлар бўйича сумма, шунингдек реализация қилинган маҳсулот учун ҳақ сифатида солиқ солинадиган давр тугагунга қадар корхоналарнинг банкдаги счётларига, кассаларига амалда тушган пул маблағлари ва бошқа тушумлар тушунилади, башарти махсус норматив ҳужжатларда ўзгача тартиб кўзда тутилмаган бўлса.

3. Харид моллари билан савдо қилувчи корхоналар учун солиқ солиш мақсадларида реализация (тушум)дан олинадиган даромадлар деганда реализация қилинган товарларнинг сотиб олинган ва сотилган қиймати ўртасидаги фарқ тушунилади.

4. Воситачилик фаолиятидан (комиссион мукофот сифатида) даромад олаётган корхоналар учун солиқ ундириш мақсадларида реализациядан олинадиган даромадлар деганда солиқ олинадиган даврда амалга оширилган барча битимлар юзасидан олинган комиссион мукофотлар (фоизлар) суммаси тушунилади.

5. Реализацияга оид бўлмаган операцияларнинг натижалари деганда мулкни ижарага топширишдан келган тушумлар, олинган жарималар ва неустойкалар, облигациялардан олинган даромадлар, берилган ссудалар бўйича олинган фоизлар ва даромадларга кирувчи бошқа тушумлар тушунилади.

Солиқ солиш мақсадларида ҳисоблаб чиқиладиган реализацияга оид бўлмаган операцияларнинг натижаларига акциялардан олинган дивидендлар ва ўзга корхоналарнинг устав фондларига киритилган капиталдан олинган даромадлар кирмайди.

6. Ҳам бевосита айирбошлаш орқали, ҳам маҳсулотни таннархидан арзонроқ баҳода бериш орқали товар айирбошлаш операцияларини амалга оширувчи корхоналар учун реализация қилишдан олинган даромад деганда битимнинг суммаси тушунилади, бу сумма худди шундай маҳсулотни реализация қилишда битимни амалга ошириш тариқасида қўлланилган баҳодан келиб чиққан ҳолда аниқланади.

Бунда қатъий белгиланган нархлар ва тарифлар бўйича ишлаётган корхоналар учун ҳисоб-китоб баҳоси деганда қатъий белгиланган нарх тушунилади, бошқа ҳар қандай нархлар ва тарифлар бўйича ишлаётган корхоналар учун эса — давлат статистика идоралари томонидан биржалардаги битимлар ҳажми бўйича тахминан ҳисоблаб чиқилган ўртача биржа нархи тушунилади.

7. Умумий вазифаларни ҳал этиш учун жамланган бадаллар, улушлар ва ўзга аниқ мақсадга қаратилган молиявий маблағлар ана шу умумий вазифаларни ҳал этиш учун махсус тузилган юридик шахсларнинг даромадларига кирмайди ва улар солиқ солиш объекти бўлиши мумкин эмас. Ушбу юридик шахс тижоратдан ёки жамланган маблағни ўзгача тарзда ишлатишдан олган даромад солиқ солиш объекти ҳисобланади.

4-модда. **Солиқ солиш базасини ҳисоблаб чиқиш**

Ушбу қонунга мувофиқ солиқ тўловчи деб ҳисобланган корхоналарга солиқ солиш мақсадларида моддий ва унга тенглаштирилган ўзга харажатлар, шунингдек мажбурий тўловлар, чунончи:

қўшилган қийматга солинадиган солиқ, акцизлар, республикадан ташқарига олиб чиқиб кетиладиган хом ашё ресурслари ва маҳсулотларга солинадиган солиқлар, жамоа хўжалиги аъзоларининг меҳнатига ҳақ тўлаш фондига солинадиган солиқ, ер солиғи тарзида бюджет тўловига қўшиладиган суммалар, умумий фойдаланишдаги йўлларни сақлаб туриш, таъмирлаш ва қуриш учун ажратмалар;

Ўзбекистон Республикаси Пенсия фондига, Ўзбекистон Республикаси Аҳолини иш билан таъминлаш фондига, Ўзбекистон Республикаси Ижтимоий суғурта фондига ажратиладиган суммалар, мажбурий суғурта тўловлари суммалари, Ўзбекистон Республикаси қонунлари билан белгиланадиган бошқа мажбурий тўловлар;

муддати узайтирилган ва муддати кечиктирилган ссудалар бўйича фоизлар суммасидан ташқари банк кредитлари учун тўланадиган фоизлар суммаси;

белгиланган тартибдаги рента тўловлари суммаси;

солиқ тўлаш даврида ҳисоблаб чиқилган ва реализация қилинган маҳсулот таннархининг калькуляциясида ҳисобга олинган асосий ишлаб чиқариш фондларини тўлиқ тиклаш учун сарфланадиган амортизация ажратмаларининг суммаси. Бунда ишлаб чиқаришни тўлиқ тиклаш учун амортизация ажратмалари Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси тасдиқлайдиган нормаларга мувофиқ амалга оширилади. Ўзбекистон Республикаси ҳудудида чет эл инвестицияси иштирокида ташкил этилган корхоналар, бундай корхоналарнинг бошқа мамлакатлар ёки республикаларнинг ҳудудида Ўзбекистон Республикаси корхоналари иштирокида ташкил этилган шўъба корхоналари ва филиаллари, шунингдек Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жойлашган чет эл корхоналари, башарти халқаро ва республикалараро шартномалар ҳамда амалдаги қонунларда ўзга қоидалар назарда тутилмаган бўлса, асосий ишлаб чиқариш фондларини тўлиқ тиклаш учун амортизация ажратмаларини республика корхоналари учун белгиланган нормалар бўйича ва тартибда ажратадилар;

ижара тўлови (молия лизинги бўйича ҳисоб-китоб). Бунда асосий фондларнинг ҳаммасини ёки муайян қисмини ижарага олган, шу жумладан бу фондларни мулкдордан сотиб олиш ҳуқуқи билан ижарага олган ёки молия лизингидан фойдаланадиган корхоналар ижарага олинган асосий фондларни тўла тиклаш учун амортизация ажратмаларини ижара ҳақига (молиявий лизинг бўйича ҳисоб-китобларга) қўшадилар;

буюм-натура шаклида бўлмай, аммо корхонага даромад келтирувчи ёки даромад олиш учун шароит яратувчи сотиб олинадиган номоддий активларнинг суммаси. Номоддий активларнинг таркибига: сотиб олинадиган патентлар, муаллифлик ҳуқуқлари, лицензиялар, «ноу-хау» дастурларини таъминлаш, ўз патентлари ва савдо маркасидан фойдаланиш қиймати қўшилади. Номоддий активлар моддаси бўйича қилинадиган харажатларни амортизация ажратмалари сингари ялпи даромаддан чиқариб ташлашга рухсат этилади. Чиқариб ташлаш тартиби тўловчи томонидан белгиланади. Бунда амортизация муддати беш йилдан ошмаслиги керак;

Ўзбекистон Республикаси қонунларига мувофиқ номоддий активларга бўлган ҳуқуқлардан фойдаланиш билан боғлиқ барча турдаги тўловлар;

маҳсулотлар сертификацияси, маслаҳатлар бериш, ахборот ва аудитор хизматлари кўрсатиш бўйича ишларга ҳақ тўлашга кетадиган харажатлар суммаси;

ёнғиндан сақлаш ва қоровуллик хизмати учун чет корхоналарга тўланадиган ҳақ;

алоқа хизмати ва ҳисоблаш марказлари хизматлари учун ҳақ тўлашга кетган харажатлар суммаси;

амалдаги қонунларга мувофиқ хизмат сафарларига кетган харажатлар суммаси;

амалдаги нормаларга мувофиқ вакиллик қилиш мақсадларига сарфланган суммалар;

реклама учун кетган харажатлар суммаси;

корхона солиқ солиш даври тугаши кунига қадар амалга оширган бўлиб, реализация қилинган маҳсулотлар (хизматлар) қийматига киритилган моддий харажатлар чиқариб ташланган ҳолда корхонанинг миқдорларда солиқ солиш базаси сифатида белгиланади.

Ушбу модданинг 9, 10, 11 ва 14-қисмларида кўрсатиб ўтилган харажатлар хизматлар учун белгиланган амалдаги нормалар ва тарифлардан ошмайдиган миқдорларда солиқ солиш базасидан (ялпи даромаддан) чиқариб ташланади.

Банкларнинг солиқ солиш базаси юқорида санаб ўтилган харажатлар ва мажбурий тўловлардан ташқари харажатлар ҳамда ажратмаларнинг қуйидаги суммаларига, чунончи:

Республика Давлат банкидан вақтинча фойдаланиш учун олинган кредит ресурслари учун тўловлар суммасига;

корхоналарнинг депозитлари ва аҳолининг омонатлари бўйича тўланадиган фоизларга;

банкларнинг резерв ва суғурта фондларига банк устав фондининг 25 фоизига етгунча қилинадиган банклар даромадларининг 20 фоизидан иборат бўлган ажратмалар миқдорига камайтирилади. Омонат банки учун резерв фондига ажратма нормативи Ўзбекистон Республикаси Давлат банки томонидан белгиланади.

Суғурта ташкилотларининг солиқ солиш базаси ушбу моддада санаб ўтилган харажатлар ва мажбурий тўловлардан ташқари харажатлар ва ажратмаларнинг қуйидаги суммаларига, чунончи:

1) қайта суғурта қилиш шартномалари бўйича берилган тўловлар суммасига;

ҳисобот йилининг охирига келиб амал қилиши тўхтамаган суғурта ва қайта суғурта шартномалари бўйича тўловлар суммасига;

суғурта ва қайта суғурта қилиш мажбуриятлари бўйича амалга оширилган ва устама қўйиб ҳисоблаб чиқилган суммаларга;

ўтган йилларда юз берган ҳодисалар юзасидан охирига етказилмаган суғурта тўловларининг суммаларига, шу жумладан даъво муддати доирасидаги мажбуриятларга;

суғурта тўлаш ҳоллари рўй бергану, бироқ кўрилган зиён миқдорлари тақдим этилмаган шартномалар бўйича суғурта суммасини ўз ичига оладиган суғурта ва қайта суғурта қилиш операциялари бўйича харажатлар суммаларига;

2) суғурта ва резерв фондларига ажратмалар суммасига.

Суғурта ва резерв фондларига ажратмалар даромад суммасидан фоизлар тарзида амалга оширилади. Ажратмалар фоизи суғурта ташкилоти томонидан суғуртанинг ҳар бир тури учун тузилган суғурта шартномаларининг миқдори ва амал қилиш муддатига, суғурта мажбуриятларининг ҳажмига, суғурта ишларидаги таваккалчиликнинг характерига, аввал амал қилган шартномалар бўйича амалга оширилган тўловларнинг миқдорига ҳамда суғуртанинг муайян туридаги ва умуман суғурта ташкилоти фаолиятида юзага келадиган ўзга алоҳидаликларга асосланиб, мавжуд лицензияларга мувофиқ ҳолда белгиланадиган нормативларнинг жамламаси бўйича аниқланади.

Бунда суғурта ташкилотининг суғурта ва резерв фондларига ажратмалар миқдори суғурта ташкилоти устав фондининг 25 фоизига етгунича суғурта ташкилотлари даромадларининг 20 фоизидан кўп бўлмаслиги керак.

3) суғурта ташкилоти суғурта тўлашга сабаб бўладиган ҳодисалар юз беришининг олдини олиш ва бу тўғрида огоҳлантириш чора-тадбирларига (эҳтиёт чораларига) сарфлайдиган маблағлар суммасига камайтирилади.

5-модда. **Моддий харажатлар**

1. Солиқ солиш базасини ҳисоблаб чиқиш чоғида корхонанинг харажатларига (ишлаб чиқаришнинг қайси босқичида қилинишидан қатъий назар) тўланган ва реализация қилинган маҳсулот таннархининг калькуляциясида ҳисобга олинган қуйидаги харажатлар киради, чунончи:

четдан сотиб олинадиган ҳамда мазкур корхонада ишлов бериладиган, қайта ишланадиган хом ашё ва материалларга (қайта сотиш мақсадида сотиб олинадиган хом ашё ва материаллардан ташқари) кетадиган харажатлар;

корхонанинг ишлаб чиқариш ва хўжалик эҳтиёжлари учун фойдаланиладиган материаллар сотиб олишга кетадиган харажатлар;

асосий фондларга кирмайдиган асбоблар, мосламалар, инвентарлар, ускуналар, коржомалар ҳамда реализация қилинган маҳсулот таннархига киритиладиган, нархи паст ҳамда тез ейиладиган бошқа ашёларнинг эскиришига кетадиган харажатлар;

сотиб олиниб корхонада монтаж қилиниши ва қўшимча равишда ишлов берилиши лозим бўлган комплектловчи буюмлар ва ярим тайёр маҳсулотларга қилинадиган харажатлар;

чет корхоналар ёки корхонанинг ўз мустақил балансига эга бўлган бўлинмаси томонидан бажариладиган ишлаб чиқариш характеридаги ишлар ва хизматларга кетадиган харажатлар. Ўз мустақил балансига эга бўлган бўлинма бажарадиган ишлар ва кўрсатадиган хизматлар учун тўланадиган ҳақ ана шундай бўлинманинг даромадлари таркибига қўшилади;

технология мақсадларига, бошқа турдаги энергия ҳосил қилиш, иситиш, ўз транспорти учун фойдаланиш мақсадида сарфланадиган барча турдаги ёқилғини четдан сотиб олишга кетадиган харажатлар;

корхонанинг ишлаб чиқариш ва хўжалик эҳтиёжларига сарфланадиган барча турдаги энергияни сотиб олишга, шу жумладан бу энергияни хўжалик ичида трансформациялаш ва узатишга кетадиган харажатлар;

геология-разведка ва геология-қидирув ишлари;

асосий ишлаб чиқариш фондларини таъмирлашнинг барча турларини (жорий, ўртача, тубдан таъмирлаш) ўтказиш харажатлари;

ерларни рекультивациялаш, шу жумладан чет ташкилотлар томонидан бажариладиган рекультивация ишлари;

табиий хом ашёдан фойдаланиш, илдизи билан сотиладиган дарахтлар учун, белгиланган лимитлар доирасида сув хўжалиги тизимидан олинадиган сув учун тўланадиган ҳақ. Бунда табиий ресурслар учун бошқа турдаги тўловлар, шу жумладан ижара шаклидаги тўловлар ва жарималар корхоналарда қоладиган даромад ҳисобидан амалга оширилади;

сотиб олинаётган ресурсларнинг нархига киритилмаган идишлар ва ўраш материалларининг қиймати;

мол етказиб берувчининг кучи билан молларни ташиш, етказиб бериш ва сақлашга қилинадиган харажатлар. (Башарти, молларни ташиш, етказиб бериш, шу жумладан ортиш-тушириш ишлари, сақлаш учинчи ташкилотлар ёхуд пул тўловчининг ўз кучи билан амалга оширилса, молнинг нархига қўшилмайди, бироқ ишлаб чиқариш харажатларининг тегишли моддаларига киритилади).

2. Моддий ресурсларга қилинадиган, маҳсулотларнинг таннархига қўшиладиган харажатлардан қайта тикланадиган чиқитларнинг қиймати чиқариб ташланади.

3. Моддий харажатларнинг калькуляция қилиш пайтида таннархга қўшиладиган барча қолган моддалари солиқ солиш базасини ҳисоблаб чиқиш чоғида корхона ялпи даромадидан чиқариб ташланмаслиги керак.

4. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси моддий харажатлар ва уларга тенглаштирилган харажатлар рўйхатига аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш билан боғлиқ аниқликларни киритишга ҳақли.

6-модда. **Солиқ ставкалари**

4-моддага мувофиқ ҳисоблаб чиқилган солиқ солиш базасига қуйидаги тарзда солиқ солинади:

1) мулкчиликнинг барча шаклидаги корхоналарнинг даромадларига, ушбу модданинг 2, 3, 4 ва 5-бандларида санаб ўтилганларидан ташқари, 18 фоиз ставка бўйича солиқ солинади.

Халқ хўжалигининг айрим тармоқлари учун Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси томонидан энг камида 12 фоизгача пасайтирилган ставкалар ва кўпи билан 30 фоизгача оширилган ставкалар белгиланиши мумкин.

2) банклар, уларнинг филиаллари ва ваколатхоналари, давлат тасарруфида бўлмаган тижорат суғурта ташкилотларининг даромадларига 30 фоизгача ставка бўйича солиқ белгиланади. Банк ва суғурта идораларига солиқ солишнинг ўзига хос жиҳатлари ва тартиби Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси томонидан белгиланади.

3) видеосалонлар (видео кўрсатувлар), ким ошди савдолари, казинолар, пул ютуғи чиқадиган ўйин автоматлари, давлатга қарашли бўлмаган идоралар ўтказадиган лотерея ўйинларидан ва оммавий концерт-томоша тадбирлари ўтказишдан олинадиган даромадларга 60 фоиз ставка бўйича солиқ солинади;

4) чет эл капиталининг улуши устав фондининг 30 фоизидан камни ташкил этган қўшма корхоналарнинг даромадларига ушбу модданинг 1-бандига мувофиқ, устав фондида чет эл капиталининг улуши 30 фоиздан кўп бўлган корхоналарнинг, шунингдек чет эл корхоналарининг, улар филиалларининг, ваколатхоналарининг ва шўъба корхоналарининг даромадларига эса 10 фоиз ставка бўйича солиқ солинади;

Устав фондида чет эл капитали бўлган қўшма корхоналар хорижий қатнашчиларининг даромадлари чет элга ўтказилаётганда, башарти, Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномаларида ўзга тартиб белгиланмаган бўлса, уларга 15 фоиз ҳажмда солиқ солиниши керак.

Даромадлар чет элга ўтказилаётганда солиқ тўловининг суммаси ўтказилаётган даромад валютасида тўланади:

5) ажнабий юридик шахслар Ўзбекистон Республикасидаги фаолиятга боғлиқ бўлмаган даромадлар олганларида дивидендлардан, фоизлардан, муаллифлик ҳуқуқлари ва лицензиялардан, фрахтдан, ижара тўловларидан ҳамда манбаи Ўзбекистон Республикасида бўлган ва Ўзбекистон Республикасидаги фаолиятни амалга ошириш билан боғлиқ бўлмаган ўзга даромадлардан, башарти, Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномаларида ўзга тартиб белгиланмаган бўлса, доимий ваколатхоналар орқали белгиланмаган бўлса, доимий ваколатхоналар орқали даромаднинг 20 фоизи (фрахтдан олинган даромаддан ташқари) миқдоридаги ставка бўйича солиқ тўлайдилар;

6) халқаро ташиш ишларини амалга оширганлиги учун ажнабий юридик шахсларга тўланадиган фрахт даромади суммасига 6 фоиз ставка бўйича солиқ солинади;

7) корхонанинг акциялар бўйича олинган дивидендлардан тушадиган даромадига ҳамда ўзга корхоналарнинг устав фондига киритган капиталдан олган бошқа даромадларига 15 фоиз ставка бўйича солиқ солинади.

7-модда. **Солиқ ставкаларини ўзгартириш**

Солиқ ставкаларининг миқдори, шунингдек солиқ имтиёзларининг таркиби ва бу имтиёзларни бериш тартибига Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши келгуси молиявий йил учун бюджет тасдиқланаётганида аниқлик киритиши мумкин.

8-модда. **Солиқ тўловларини бюджетга ўтказиш**

Солиқ тўловларининг суммаси ҳар йили қонуний тартибда белгиланадиган нормативлар бўйича Ўзбекистон Республикасининг бюджетига, Қорақалпоғистон Республикасининг бюджетига, вилоятлар, Тошкент шаҳри ва бошқа маҳаллий бюджетларга ўтказилади.

3. Қонуннинг II боби қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

II боб. КОРХОНАЛАР ДАРОМАДЛАРИГА СОЛИНАДИГАН СОЛИҚЛАР БЎЙИЧА ИМТИЁЗЛАР

9-модда. **Солиқдан озод этиш**

Қуйидаги корхоналар даромад солиғи тўлашдан озод этиладилар:

а) асосий ходимларининг умумий сонида:

— ногиронлар камида 50 фоиз бўлган;

— ўрта мактаб ўқувчилари ва ҳунар-техника билим юртининг талабалари камида 75 фоиз бўлган корхоналар;

б) протез-ортопедия буюмлари ишлаб чиқаришга, ногиронларга протез тайёрлаб беришга ихтисослашган корхоналар;

в) тарих ва маданият ёдгорликларини таъмирлаш ва тиклаш ишларини амалга оширишдан даромад оладиган корхоналар;

г) даволаш муассасалари ҳузуридаги даволаш-ишлаб чиқариш устахоналари;

д) белгиланган тартибда рўйхатдан ўтган ногиронларнинг жамоат ташкилотлари, уларга қарашли муассасалар, ўқув-ишлаб чиқариш корхоналари ва бирлашмалари;

е) Қизил Ярим ой жамияти, Уруш ва меҳнат фахрийлари жамияти, Афғонистон фахрийларининг иттифоқи, Орол, Улуғбек, Навоий, Ойбек, Қодирий номидаги жамғармалар, ривожланишида нуқсонлари бўлган болаларга ёрдам жамғармаси, Халқ дипломатияси бош миссияси жамғармаси, Ўзбекистон маданияти уюшмаси, Байналмилалчи жангчилар уюшмаси ҳамда белгиланган тартибда рўйхатдан ўтган бошқа хайрия жамғармалари ва уюшмалари ва уларнинг бўлинмалари ўз устав фаолиятларини амалга оширишга қаратиладиган даромадлари бўйича;

ж) олий, ўрта махсус ўқув юртлари, ўрта ва ҳунар-техника билим юртлари ҳузурида ёшлар, касаба уюшмаси ташкилотлари томонидан тузилган корхоналарнинг талабалар ва ўқувчилар ижтимоий-маиший шароитларини яхшилашга қаратиладиган даромадлари;

з) деҳқон бозорларининг қурилишига ва ўз моддий-техника базасини кенгайтиришга, ўзига қарашли меҳмонхоналарни ривожлантиришга, ободонлаштиришга, бозорларни ишлатиш харажатларини қоплашга қаратиладиган даромадлари;

и) шаҳар пассажир транспортининг даромадлари (таксидан ташқари);

к) матбуот тарқатиш бўйича аҳолига хизмат кўрсатишдан келадиган даромадлар;

л) умумий фойдаланишдаги автомобиль йўлларини таъмирлаш ва сақлаш ишларидан олинган даромадлар;

м) уруш ва меҳнат ветеранлари кенгашлари ҳузурида тузилган уруш ва меҳнат ветеранларининг корхоналари, бирлашмалари ва ташкилотлари, башарти, уларда ишлаётганларнинг камида 50 фоизини пенсия ёшига етганлар (пенсионерлар) ташкил этса.

10-модда. **Янги тузилган корхоналар учун имтиёзлар**

Янги тузилган корхоналар ишга тушган (рўйхатдан ўтган) пайтдан бошлаб биринчи йили белгиланган ставканинг 25 фоизи ва иккинчи йили 50 фоизи миқдорида солиқ тўлайдилар.

Ушбу имтиёз аввал амал қилиб турган корхоналар, уларнинг филиаллари ва тармоқ бўлинмалари асосида тузилган корхоналар учун, шунингдек корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотлар ҳузурида тузилган бўлиб, улардан ижарага олинган ускуналар ёрдамида ишлаётган корхоналарга тааллуқли эмас.

Корхона фаолияти уч йиллик муддат ўтмай туриб тўхтатилган тақдирда солиқ суммаси унинг бутун фаолият даври учун тўла миқдорда ҳисобланади.

(Давоми бор).

• *Луқма*

ПРЕЗИДЕНТ ЧЎҚИНСИНМИ?

Кейинги йилларда собиқ марказ матбуоти Туркистон жумҳуриятларида ислом дини кучаяётганидан жиддий ташвишга тушиб қолди. Болалар матбуотидан тортиб мўйсафидларнинг нашрларигача мусулмонларга тош отиш билан овора. Уларнинг қалампир қўла сиёҳдонларидан Ўзбекистон, Тожикистон, Туркманистон ҳақидаги миш-мишлар муттасил томмоқда.

«Столица» журналининг 1992 йил 6-сонида Валерий Вижутовичнинг «Президент қуръон-ла қасам ичди» мақоласи босилди.

Бир неча йилдирки марказий телевидение соатлаб фақат насронийликни арғиб этади. Аммо бирорта мусулмон «марказий телевидение пахтанинг пулига ишлаяпти-ку» деб очлик эълон қилганини ёки телевизорни ағдариб ташлаганини эшитганимча йўқ.

Шунингдек, Ўзбекистон, Тожикистон, Туркманистон матбуоти «нега Горбачёв ёки Ельцин черковга бораяпти?» деб уввос солмади.

Ахир Туркистон аҳли ўз тарихини 1917 йилдаги октябрь тўнтаришидан бошламади-ку. Унинг тўққиз минг йиллик тарихи бор. Бу юртнинг олимлари жаҳон илму фани бешигини тебратганини, майли, айтмайлик, лекин ўз тарихида 118 салтанат қуришган.

Мен бир шеъримда «Тўққиз минг ёшли одам бир минг ёшли одамни ака дейиши мумкинми» деб ёзган эдим.

Энди катта акаликнинг муҳлати тугагандир?!

1917 йилда коммунизм қуриб бераман деб юртимизга мустамлакачилик занжирини боғлаганлар демократия барпо этаман деб яна кишан кийдиришмоқчими?

Жаноблар, Туркистон жумҳуриятлари учун қуёш фақат Россиядан чиқадими?

Ёки кунчиқар қайси томонлигини унутиб қўйдингизлармни?

Дунё яралгандан буён қуёш Шарқдан чиқади, шекилли?

1917 йилда коммунизмни экспорт қилиб, халқимизни пахта қулига айлантириб, буюк денгизимиз — Оролни ичиб қўйганингиз етмайдими?

Диққатингизни буюк соҳибқирон Амир Темурнинг қуйидаги сўзларига қаратмоқчиман:

«... Ўн нафар ўнбоши жам бўлса, ўз ичларидан иш кўрган, тажрибали баҳодирликда номи чиққан бировини амир қилиб, уни юзбоши деб атасин.

Агар ўн нафар юзбоши йиғилсалар, амирзодалардан ақлли, шижоатли бир кишини амир сайлаб, уни мингбоши десинлар ва амри ҳазора деб атасинлар».

Демократиянинг ҳам тамал тошини бизнинг боболаримиз қўйишган.

Бу тузукнинг ёзилганига қарийб 600 йил бўлди. Бугун демократиянинг макони бўлган Америка ўша пайтда кашф этилмаган эди.

Яна мақолада муаллиф Туркистон конфедерациясининг тузилиши хавфи бор деб ваҳимага тушади.

Сизнингча, Ленин билан Сталин тилиб ташлаган юртнинг ҳар бўлагига «шу ер менинг ватаним» деб темир чегара ўрнатиб, боз устига бир-биримизга нафрат билан қарашимиз керакми?

Ахир ўзбек, қозоқ, қирғиз, туркман, тожик бир қўлнинг беш бармоғи-ку. Бу бармоқлар бир муштга айлансагина ўзини ёвдан ҳимоя қила олади.

Мақоланинг номи ва ундаги оҳанг кишини ранжитади. Гўёки Ўзбекистон, Тожикистон ва Туркманистон учун мустақиллик керакмасу Каримов, Набиев ва Ниёзовга зарур эмиш.

Кечирасиз, жаноб Вижутович!

Мустақиллик Каримов, Набиев, Ниёзов учун эмас, улар президент бўлган жабрдийда юрт учун керак. Уларнинг бурчлари эса шу буюк саодат — мустақилликни ҳимоя қилишдир.

Президент Каримов ўз аждодлари одатини бузиб черковга бориши керакми, сизнингча?

Президент Қуръонни тавоф этиб онт ичадими ёки нон ўпиб қасамёд қиладими сизга оғирлиги тушмайдику, эски ўртоқ, йўқ, жаноб!

Қуръонни тутиб турган қўллар Каримовники. Илтимос, халақит берманг. Президентни ўз ҳолига, ўз халқига қўйиб беринг.

Тўра МИРЗО,
Туркистон халқ ҳаракати Ўзбекистон бўлими раисининг ўринбосари.

• *Ишбилармон билан баҳс* •

ГАПНИНГ очиғи — Баҳодир билан учрашувимга қадар «кооператив», «биржа», «фирма», «акционерлик жамияти» сингари атамалар қулоғимга чалинганида хунобим ошиб кетарди (эҳтимол, умр бўйи мафкура масалалари билан шуғулланганим, иқтисодиётдан узоқда бўлганимдандир). Ёмғирдан кейин пайдо бўладиган қўзиқориндек тез кўпайиб бораётган бунақанги тузилмалар олғирларнинг иши — ҳаммаси халқни шилиш пайида, тараққиётимизга ҳисса қўшиш у ёқда турсин, ҳатто тўсқинлик қилади, деб ўйлардим.

Биринчи учрашувимиз акаси Бахтиёрнинг бир тадбирида бўлиб ўтганди. Ўшанда Баҳодирнинг рўй бераётган воқеа-ҳодисаларга, сиёсату иқтисодиёт муаммоларига нисбатан муносабати, нуқтаи назари менга маъқул тушганди.

Ҳозир ёши, касб-кори, эгаллаб турган лавозими, ижтимоий аҳволидан қатъий назар, ҳамма сиёсатдон: оила даврасида ҳам, тўй-маъракаларда ҳам, меҳмондорчилигу гап-гаштакда ҳам, илк бор танишув ёки трамвай-троллейбусларда эски қадрдонларнинг бир неча дақиқалик рўбарў келишларида ҳам суҳбат мавзуи йўналиши нуқул сиёсатга келиб тақалаверади. Бу гал ҳам худди шундай бўлди: баҳсимиз айни қизиб турганида даврадошлардан кимдир «Комсомольская правда» рўзномасида 4 февралда босилган «Руслар масжидлар соясида» мақоласини эслаб қолди. Ҳар ким ўз фикрини айтди. Менга Баҳодирнинг гапи айниқса маъқул бўлди.

— Ўша мақола қип-қизил ёлғон далиллардан тўқилган, — деди у. — Бир ерига эътибор қилдингларми? Мақолани синчиклаб ўқиган бўлсангиз, унда Президент сайловида кўпчилик русий забонлилар Ислом Каримовни ёқлаб овоз берганлар, деган одамни ўйлантириб қўядиган бир фикр келтирилган. Во ажаб! Бундай қатъий хулосани қаердан олишган улар?! Марказий сайлов комиссияси маълумотлариданми? Ёки муаллифларнинг ўзлари уйма-уй юриб, «Сен кимга овоз бергандинг?» дея бирма-бир сўраб чиқишганми?

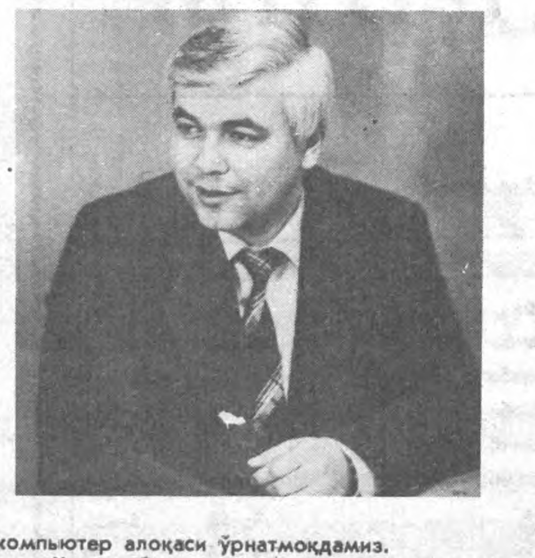

Баҳодир ШОКИРОВ:

«БУҲРОНДАН ЧИҚИШ ЙЎЛИ БОР»

Сайлов ёпиқ ўтказилган бўлса, бюллетенларга овоз берувчининг исм-шарифи, ёши, касби, миллати... ёзиб қўйилмаса?! Сабов билан Черняк ўзбекистонликлар лақма, нима десак, ишонаверишади, деб ўйлашган-да.

Баҳодир фикрлаш қамровининг кенглиги, далил-исботларида кучли мантиққа суяниши, воқеа-ҳодисаларга теран баҳо бериши билан мени қизиқтириб қўйди, аниқроғи — маъқул келиб қолди. Ўшанда бу йигитнинг суҳбатини олиш истаги туғилганди менда.

Мана бу маълумотларни акаси Бахтиёрдан билиб олдим:

У 33 ёшда, партиясиз, ўрта махсус маълумотга эга, бир неча касб соҳиби: қурувчи, шофер, савдо ходими... Спорт комплексида хизмат қилган, қурилишда мармарсоз, уста, прораб вазифаларида ишлаган. Кейин қардош Тожикистон пойтахти Душанбеда «Парасту» («Қалдирғоч») фирмасида тижорат ишлари директори бўлган. Қисқаси, ҳали ёш эса-да, кўпни кўрган, зуваласи пишиган.

Баҳодир Шокиров билан иккинчи маротаба у янги иш бошлаган (директорлик қилаётган) «Узкоммерс ЛТД» фирмаси идорасида учрашдик.

Бу фирма пойтахтнинг Фрунзе райижрокоми (ҳозир ҳокимлиги) томонидан рўйхатга олинганига бор-йўғи уч ой бўлди. Табиийки, суҳбатимиз аввало ёш жамоанинг ташкилий ишлари ҳақида борди.

— Фаолиятимиз доираси жуда кенг, — деди Баҳодир. — Бинокорлик ашёлари сотувини йўлга қўйиб, қурилиш билан шуғулланиш, чорвачилик маҳсулотлари етиштириш, халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш, босма нашрларга бўлган буюртмаларни бажариш... Ташкилий даврда, анча-мунча қийинчиликлар билан бўлса-да, кўпгина ишларни уддалаб қўйдик. Рассом, бинокор, савдо ходими, иқтисодчи ва ҳоказо касб соҳибларидан иборат жамоамиз вужудга келди. Улар турли миллат вакиллари: ўзбек, яҳудий, татар, рус, озарбойжон, немис, ҳатто бир ходимимиз Владивостокдан келган.

— Мана шу ўтган уч ойда бирон-бир иш қилдингларми?

— Тўрт киши матбаачилик билан шуғулланмоқда. Аниқроқ айтганда, фирма бланкалари, реклама мақсадидаги стендлар, плакатлар тайёрлашмоқда. Рассомларимиз бадиий-дизайнерлик ишларини йўлга қўйиб юборишди. Ҳозир улар уйларни безаш, маданий-маиший биноларни, болалар дам олиш жойларини жиҳозлаш, ўйинчоқлар нусхаларини, халқ истеъмоли моллари учун ўрам ашёларини яратиб бериш соҳасидаги буюртмаларни бажармоқдалар.

Ўз цехларимизни қуришга киришдик. Ҳадемай лак-бўёқ, ғишт, сим тўр, тикувчилик буюмлари ишлаб чиқара бошлаймиз. Ҳозир ўз конструкторлик бюромизни очиш ҳақида ўйламоқдамиз. Россия Саноат ходимлари уюшмаси билан компьютер алоқаси ўрнатмоқдамиз.

— Хориж билан ҳам ҳамкорлик ришталарини боғлашаяпти, деб эшитгандим...

— Шу кунгача қўшни давлатлардаги бир нечта фирма билан ҳамкорлик қилишга аҳдлашиб олдик. Жумладан, Афғонистондаги «Напиб Зия трейдинг корпорейшн ЛТД» халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқаришимиз учун маблағ ажратишга розилик берди. Тожикистондаги ўзим ишлаган «Парасту» фирмасидан лак-бўёқ цехига технологик ускуналар оламиз. Шунингдек бу фирма билан биргаликда мармар плиталар ишлаб чиқаришни йўлга қўямиз. Куни кеча Уралга вакил жўнатдик. У заводларда бўлиб, директорлар билан прокат, қувурлар, полиэтилен, мис юбориш юзасидан шартномалар тузиб келади. Эрта-индин Сингапурдаги «Фармокс» фирмаси вакиллари билан музокаралар олиб бориш ниятидамиз. Улардан компьютер ва телевизорлар учун тўлиқловчи деталлар ундирмоқчимиз. Яқинда Германия Федератив Республикасидан Ўзбекистон ҳайвонот ва наботот оламини ўрганиш учун бир гуруҳ биолог-олимлар бу ерга ташриф буюришади. Биз ана шу экспедициянинг ташкилий томонларини ўз зиммамизга олдик. Ниятимиз — улар орқали Германия корхоналари билан ҳам алоқа ўрнатиш, ҳамкорлик қилиш.

— Баҳодир, қайта қуришимиз иқтисодиётни таназзулга олиб келди. Турғунлик йилларидаги боримиздан ҳам мана бугун маҳрум бўлиб турибмиз. Йўқчилик, бозор сиёсати (аниқроғи — нарх-навонинг тинмай ўсаётганлиги), тирикчилик машаққатлари халқни ниҳоятда ҳолдан тойдирди. Одамларда эртанги кунга ишонч сўнди. Мана сиз ишбилармон, тадбиркор кишисиз, кўп нарсага ақлингиз етади. Бошқа республикада ҳам ишлаб, тажриба орттиргансиз. Умуман бўҳрондан чиқишнинг иложи борми?

— Иқтисодий таназзул исканжасида қолган эканмиз, бунда ўзбек халқининг заррача айби йўқ. Собиқ иттифоқда бошланган парокандаликнинг совуқ шамоли бу ерга ҳам етиб келди, ҳаётимиз, иқтисодиётимизнинг гуркираб турган ниҳолларини қовжиратиб қўйди. Халқимиз азал-азалдан меҳнаткаш, ҳозир ҳам тиним билмай тер тўкаяпти. Бизда сиёсий-маънавий, ижтимоий-иқтисодий муҳит бошқа минтақалардагига нисбатан барқарор сақланиб турган экан, бунга сабаб, бир томондан, республика раҳбариятининг етти ўлчаб, бир кесиб, босиқ ва изчил сиёсат юритаётгани бўлса, иккинчидан, халқимизнинг ҳамон бунёдкорлик меҳнати билан машғуллигидир, деб ўйлайман. Ана шу омилларга кўра мустақил Ўзбекистон, назаримда, собиқ СССРнинг бошқа минтақаларидагига нисбатан бўҳрондан тезроқ чиқиб олса керак. Аммо бу гаплардан биз камчилигу қусурлардан ҳоли эканмиз, деган хулоса келиб чиқмаслиги лозим.

Йўл қўяётган хатоларимиз оз эмас. Тошкентда ҳам, бошқа вилояту шаҳарларда ҳам тадбиркорликка қўл уриш, ўзларини кўрсатиш ниятида юрганлар кўп. Уларга ёрдам бериш, тўғри йўлга солиб юбориш зарур. Тижоратчилик ўзбек халқининг қон-қонига сингиб кетган. Бироқ тижоратнинг олибсотарликдан фарқи бор. Ҳозир нима бўлаяпти? Чайқов авжига чиқмоқда, ҳунармандчиликка эса эътибор суст. Аввало олибсотарликнинг пайини қирқиш лозим. Чунки бундай тоифадаги кишилар моддий бойлик яратишмайди, бори билан иш кўришади. Мол истеъмолчининг қўлига бир неча баравар қимматлашиб тегади. Биз эса маҳсулот ишлаб чиқаришга зўр беришимиз зарур. Ўзбекистондек хом ашёга бой ўлкада тадбиркорликни кенг авж олдириб юбориш осон. Бундан буён четга фақат тайёр маҳсулот чиқаришимиз лозим.

Кооперативлар фаолиятини атрофлича ўрганиб чиқиш пайти келди, чамамда. Уларни маҳсулот ишлаб чиқаришга, ҳунармандчиликка буриб юбориш керак. Ҳозир эса ўртача олганда ҳар юз кооперативдан 3-5 тасигина моддий бойлик яратаяпти, қолганлари эса бори билан иш кўради, яъни чайқов қилади.

Президентимиз ташаббуси билан халққа ер берилди, шахсий турар жой қурилиши учун кенг имконият яратилди. Аммо бу соҳада қатор муаммолар пайдо бўлди. Бинокорлик ашёлари тақчил, усталар етишмайди. Ваҳоланки, бизда уй-жой масаласини бошқа минтақалардагига нисбатан тезроқ ҳал этиш мумкин: одамларимиз меҳнатсевар, қўли гул, ҳашар усулимиз бор. Шунинг учун ҳам бизнинг фирмамиз қурилиш ашёлари тайёрлашни кўпайтиришни ўз олдига асосий мақсадлардан бири қилиб қўйган.

Такрор айтаман: таназзулда халқнинг айби йўқ, у собиқ иттифоқнинг барча республикаларига бало-қазолардай ёпирилиб келди: ҳеч кимни четлаб ўтмади. «Ўзинг учун ўл, етим» деганларидек, мана энди ўз кунимиз ўзимизга қолди. Қаддимизни кўтариб олиш учун ҳаммамиз лозим бўлган жамики ишни қилишимиз шарт. Баҳоли қудрат. Бироқ (у сукут сақлаб қолди...)

— Ўйланиб қолдингиз? Очиғини айтаверинг.

— Яхши. Рўзномаю ойномаларда баъзан қизиқ-қизиқ гапларни ўқиб қоламан. Ҳар ким оғзига нима келса, шуни айтаяпти бемалол, орқа-ўнгини суриштириб ўтирмайди. Президентга бўлар-бўлмас маслаҳат беришлар керагидан ортиқ кўпайиб кетди: «Лотин ёзувига тезроқ ўтиш керак!», «Пойтахтни Самарқандга кўчириб, аввал йўл қўйилган хатони тузатиш зарур!» ва ҳоказо. Шундай ўзгаришлар қилиш мавридими ҳозир? Наҳотки режасиз, пухта ҳисоб-китобсиз, имкониятларни ўлчамай бошланган қайта қуриш оқибатлари бизга сабоқ бўлмаса?! Аввал иқтисод, кейин сиёсат, деган гап бор, ахир!

— Чамамда, иқтисодиётни юксалтириш осон бўлмайдиган кўринади. Нега десангиз, бошқарувнинг бюрократик усули ҳамон кучли... Бир танишим бор — кооператив ошхонанинг раҳбари. Ҳар замонда ўша ерда тушлик қилиб тураман. Тунов куни ҳам бордим. Доим кулиб — очиқ чеҳра билан кутиб оладиган дўстим бу гал нимадандир хафа, диққат эди. Сабабини сўрадим.

— Ҳозир бизнинг ошхонамизда таомлар нархи давлат умумий овқатланиш тармоғидагига қараганда бирмунча арзон, — деди Асрор. — Бу ҳолат кимларнингдир ғашига тегаётган кўринади. Кеча юқори ташкилотдан икки-уч вакил келганди. «Бунақаси кетмайди, — дейишди улар, — масалани шаҳар ҳокимиятида кўриб чиқамиз, тартиб ўрнатамиз». Биласизми, агар тепамда уч раҳбар ташкилот бўлмаса, овқатни ҳозиргидан 25 фоиз арзон сотардим. Мудирнинг фикрини тушундим: бизда текинтомоқ кўп, бунинг устига тадбиркорликни халқ манфаатларига мослаб олиб боришга имкон беришмайди. Мана, сиз ҳам катта ишга қўл урдингиз, ташкилий давр, анча-мунча тўсиқларга дуч келаётгандирсиз?

— Қийинчиликлар орқада қолди, деб ўйлайман. Бахтим бор эканми, ҳарқалай, ишларни юриштириб олдим. Фрунзе райижрокоми пайсалга солмай корхонани тез рўйхатдан ўтказди. «Узавиабанк» ҳисоб-китоб дафтарини очишда яхши ёрдам берди. «Узглавснабсистема» иш бошлашимиз учун хоналар ажратди.

Энди сиз тилга олган мисолга қайтайлик. Узоқ йиллар мобайнида чуқур илдиз отган маъмурий-буйруқбозликнинг ёрқин кўриниши бу. Дарҳақиқат, бошқарувнинг кўп босқичлилиги (район, шаҳар ёки вилоят, республика, аввал иттифоқ ҳам бор эди) — энг оддий масалани ҳам келишиш, муҳокама қилиш, ҳар ким ўз фикрини тиқиштираверишии ва ҳоказолар тараққиётимизга жиддий тўсиқ бўлиб келди. Бюрократик усулдан қанча тез қутулсак, шунча яхши.

— Қиссадан ҳисса деганларидек, мана энди мулоқотимизни якунлаб, хулосаласак. Жамиятни соғломлаштириш, халқ муносиб турмуш кечириши учун аввало иқтисодиётни оёққа турғазиш зарурлиги ҳаммамизга кундай равшан. Назаримда, ҳозирги кунда фуқароларнинг аҳил-иноқлиги, фидойи ва сидқидил меҳнати, соғлом кучларнинг ажралиши эмас, балки бирлашуви, қаттиқ интизом ва уюшқоқлик, қабул қилинган фармонлар, қонунлар, қарорларнинг амалда тўлиқ ижро этилиши, кўпроқ куйидан буладиган хайрли ташаббус ва саъй-ҳаракатлар, одамларимизнинг юксак ватанпарварлик туйғуси, ҳар бир муаммонинг ечимини оқилу донолик билан топиш, яна кўпдан-кўп омиллар бизни бўҳрондан тезроқ олиб чиқади. Шундай эмасми?

— Менга қолса, булар қаторига тадбиркорлик ва ишбилармонлик йўлига яшил чироқ ёқиш керак, деб қўшиб қўйган бўлардим.

— Баҳодир, мана, мириқиб суҳбатлашдик. Аммо кўнглимнинг бир чеккасини хижил қилиб турган нарса бор. Айтаверайми?

— Бемалол.

— Ишни энди бошлабсизлар. Ҳозирча ишлаб чиқарган бирор маҳсулотингиз йўқ. Мабодо, суҳбатимиз баёни рўзномада босилса, муштарийлар тўйдан олдин ноғора чалишибди, деб ўйлашмасмикин?

— У ҳолда 3—4 ой сабр қиласиз. Ўшанда фотомухбир билан келсангиз, суратга олишга арзигулик буюмларимиз бўлади.

— Келишдик.

Суҳбат баёнига барибир рўзнома саҳифасидан жой беришни лозим топдик. Ёзилганларга бир ўзбек ишбилармонининг сиёсат, иқтисодиёт, ижтимоий ҳаёт ҳақидаги нуқтаи назари деб қарайсиз-да, азиз муштарий.

Тоҳир МИРҲОДИЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ОТАРЛАРГА ФАЙЗ КИРДИ

● НАВБАҲОР элчилари олиб келган ҳамалнинг ҳаётбахш нафасини илк бор чўпонлар илғайди. Бу йилги қишнинг «юмшоқ» келиши, баҳорнинг серёғинли бошланиши, қирадирларнинг бахмал поёндоз билан қопланишини тезлатди. Табиатда уйғониш, яратиш, янгиланиш палласи. Чўпонлар ҳузурида туғилиш, ўлғайиш фасли. Уларнинг юмушлари эгизламоқда, отарларига қут-барака кирмоқда. Қишловни тўқ, чиқимсиз якунлаган отарлар файзи ўзгача, шуури ўзгача бугун.

Ғаллаорол районидаги Ғафур Ғулом номли чорвачиликка ихтисослашган хўжалик чўпонлари ҳам ана шундай меҳнат нашидаларидан сармаст. Йил—ўн икки ой қилинган меҳнатларининг натижалари юзага чиқа бошлади. Мухбиримиз Еркин БОТИРОВ ушбу давлат хўжалигининг Олмоссувол яйловларида бўлиб, 530 бош совлиқларнинг ҳар бошидан 110 тадан қўзи олиш ниятида сурув сураётган бош чўпон Жавоҳир Боймуродовни хўжалик раҳбари Хидирбой Маматқулов билан дастлабки натижалар ҳақида суҳбатлашаётганда суратга туширди.

— Қўзилатиш мавсуми барча отарларимизда бошланиб кетди. Дастлабки натижалардан хурсандмиз. Ишимиз шу йўсинда давом этса белгиланган режаларимизнинг бажарилиши шубҳасиз, — дейди совхоз директори.

Ю. МУРОДОВ.

ТУРК ШЕЪРИЯТИДАН

Мурод ЧЎПОН ўғли

ОЛЛОҲИМ

Сенга ёлвораман бизни яратган,
Барчамизга тўғри хол бер, ОЛЛОҲИМ.
Чечаклар қуриди, япроқ тўкилди,
Қуримаган оғоч, тол бер, ОЛЛОҲИМ.

Бугун яратилмиш ўзингга муҳтож,
Ғурбатлар кўрсатма, эшикларни оч,
Беморларга шифо, ярага илож,
Хайрли бир амлоқ, мол бер, ОЛЛОҲИМ.

Ёраб, тўғриларга сен берма завол,
Устимизда ўксик бўлмасин ҳилол.
Кимсани нафсига этмагил ҳаммол,
Даргоҳингдан раҳмат, бол бер,
ОЛЛОҲИМ,

Мусулмонга лойиқ МУҲАММАД дини,
Гуноҳкор қулингни, кечиргин мени.
Кеча-кундуз зикр этайин сени,
Ёпилган оғизга тил бер, ОЛЛОҲИМ.

Сенга топинамиз, қирғоққа отма,
Зулмкор бандалар ичига отма.
Онага, оғага исёнкор этма,
Сен бизларга тўғри йўл бер, ОЛЛОҲИМ.

Даргоҳингда бўлдир, туганмас боринг,
Ниҳондир, очилмас сирри-асроринг.
Ҳар жойда ҳозирсан, йўқдир зоҳиринг,
Боларига тоза бол бер, ОЛЛОҲИМ.

Етар, ётма, уйғон, эй ғофил инсон,
Энг сўнг еринг унда — у-да қабристон.
Сўнг кунда насиб эт дин ила имон,
Қанотимиз синиқ, қўл бер, ОЛЛОҲИМ.

Чўпон ўғли — бандан ёлворар сенга,
Оқибатдан тенг улаш ҳар бир инсонга.
Йўлингда тайёрмиз жиҳод — исёнга,
Иймон боғчасидан гул бер, ОЛЛОҲИМ.

* * *

Тожиддин Аҳмад ибн Иброҳим—
АҲМАДИЙ

Ажаб, бу сочмудур, ё мушки анбар,
Ажаб, бу лабмудур, ё шаҳду шакар,

Бу шаҳло кўзмудур, ё наргиси маст,
Бу зебо юзмудур, ёхуд гули тар!

Бўйингга сажда қилмиш шоҳи хўбон,
Лабинг ташна бўлмиш оби кавсар.

Саҳар юзинг сафосидин сеҳрли,
Сабо зулфинг ҳавосидин муаттар.

Малакмисан ёхуд ақли мужассам,
Башармисан ёхуд руҳинг мусаввар.

Фидо йўлингга юз мулку Сулаймон,
Нисор оёғингга минг тожу Қайсар.

Жаҳонда Аҳмадий ҳуснин сифотин
Кимики шарҳ этар ОЛЛОҲУ АКБАР!

Турк туркчасидан ўзбек туркчасига
АБДУМУРОД табрил қилган.

* * *

Бадри Раҳмий АЮБ ўғли

БИЗ ҲАЛИ ЎЛГАНИМИЗ ЙЎҚ

Дейдилар: ўлган эшак қўрқмас бўридан,
Йўқ, ўғлим, биз ҳали ўлганимиз йўқ —
Курашлар домига отайлик ўзни,
Йўлларга тушайлик, йўлларга.

Дўстларнинг сиймосин йўқотдик кўздан,
Лек улар хаёли чиқмас диллардан.
Курашлар домига отайлик ўзни,
Йўлларга тушайлик, йўлларга.

Қора сув тиззага чиқмасдан,
Оқ парда кўзларга тушмасдан.
Қора қузғун бошларга қўнмасдан,
Курашлар домига отайлик ўзни,
Йўлларга тушайлик, йўлларга.

Ҳали тўрвамизда нойимиз бордир,
Томирда бир қайноқ қонимиз бордир,
Қушдай типирчилар жонимиз бордир,
Курашлар домига отайлик ўзни,
Йўлларга тушайлик, йўлларга.

Турк туркчасидан ўзбек туркчасига
Ойдин ЎРОЗАЛИЕВА табрил қилган.

Меҳнаткашларнинг хатлари «Халқ сўзи» назоратида

ИШГА ТИКЛАНДИ

«Ўт балосидан, сув балосидан, туҳмат балосидан ўзинг асра» деб бежиз айтишмаган экан. Мен собиқ милиция ходимиман. Бирон марта бўлса-да огоҳлантириш ҳам олган эмасдим. Бошимга иш тушганига икки йил бўлди. Туҳмат туфайли сарсон-саргардонман.

«Халқ сўзи» рўзномасини мунтазам ўқиб бораман. Муаммолар дадиллик билан кўтарилаяпти, камчиликлар аёвсиз фош этилмоқда. Шу боис сизлардан илтимос: имкони бўлса, ҳақ қарор топишида менга ёрдам берсангизлар.

Э. ҚЎШМУРОДОВ.

Сирдарё вилояти.

* * *

Республика Ички ишлар вазирлиги Э. Қўшмуродов иши билан танишиб чиқди. Текширишда шу нарса маълум бўлдики, 1991 йил 25 мартда Э. Қўшмуродов устидан Ўзбекистон Жиноят кодексининг 204-моддаси 2-бандига асосан жиноий иш қўзғатилган. Пировардида унинг хатти-ҳаракатларида жиноят аломатлари йўқлиги аниқланган. Шунга асосан 1991 йилнинг октябрь ойида Ўзбекистон Ички ишлар вазирлиги Э. Қўшмуродовни қайта ишга тиклади. Айни пайтда у Сирдарё вилоят ички ишлаш бошқармасининг давлат автомобиль назоратига қарашли алоҳида ротада катта назоратчи вазифасида ишламоқда.

Р. ҲАЙДАРОВ,
Ўзбекистон ички ишлар вазирининг ўринбосари.

ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ АССОЦИАЦИЯ ТАВАЛЛУДИ

РЕПОРТАЖ

ЎЗБЕКИСТОН Жумҳурияти Сув иншоотлари қурилиши давлат комитети биноси 27 февраль куни одатдагидан гавжум ва байрамона тус олди. Комитетнинг қалдирғоч тижорат фаолияти — «Узвнешэкономмаш» ассоциациясининг таваллуди нишонланди. Бу нафақат биргина идора, балки бутун жумҳурият учун ҳам катта воқеа: «Узвнешэкономмаш» — давлат тизимида вужудга келган ҳақиқий бозор тузилмаларидан бири.

Сир эмас: хорижий фирмаларнинг Ўзбекистон билан жиддий қизиқиб қолганларига анча бўлди. Буюк Ипак йўли орқали биз билан асрлар давомида боғланиб келаётган мамлакатларнинг қизиқиши айниқса баланд. Тарихий манбалар Ўзбекистон Жумҳурияти билан мустаҳкам иқтисодий алоқа ўрнатиш ғоят фойдали эканлигини тижоратчиларга баён этиб турибди. Ҳисоб-китоблар ҳам шуни кўрсатмоқда. Мустақиллик эълон қилингандан сўнг жумҳуриятда қўшма корхоналар кескин кўпайди. «Узвнешэкономмаш» — шуларнинг бири. Муассислар орасида Хитой фирмаси ҳам бор.

— Жумҳуриятда шундай зарур корхона ташкил этилганидан жуда хурсандмиз, — деди жумҳурият бош вазирининг муовини Раҳим Ражабов табрик нутқида. — Аминманки, бу корхона жумҳурият иқтисодиёти учун, унинг ташқи бозорга муваффақиятли чиқиб олиши учун самарали хизмат қилади. Хорижий шерикларимиз Ўзбекистонга ўз маблағларини олиб кириб ютқазмадилар, деб ўйлайман. Бизнинг давлатимиз ўзининг сиёсий, миллатлараро ва хўжалик юритишдаги барқарорлиги билан собиқ СССР таркибидаги бошқа кўпгина жумҳуриятлардан ажралиб туради. Бизда одамлар тинч, аҳил яшашмоқда. Бу эса топармонлик борасида эришиладиган муваффақиятнинг асосий гаровидир. Тўғри, бундай осойишталик кўпчиликка хуш келмаяпти, қаҳр ва ғазаб уйғотмоқда. Бу Московнинг айрим оммавий ахборот воситаларида яққол намоён бўлаяпти. Аммо бугунги воқеалар яна бир бор исботламоқдаки, собиқ марказдан қулоқларга чалинаётган вайсашлар беҳуда: ҳамон пул сарфланаяптими, демак, эртанги кунга қатъий ишонч бор. Ва биз бунинг зое кетмаслигини исботлаймиз. Ҳукумат номидан ҳаммангизни ишонтириб айтаманки, «Узвнешэкономмаш» каби корхоналар учун энг қулай шарт-шароит яратилади.

Йиғинда табрик сўзлари янгради, яъни ишлаб чиқариш-тижорат ассоциациясининг гуллаб-яшнаши учун қадаҳлар кўтарилди. Бу корхонанинг гуллаб-яшнаши эса тайин: «Узвнешэкономмаш»нинг низомдаги жамғармаси ҳозирнинг ўзидаёқ 4 миллион 100 минг сўмдан иборат. Бу — ҳали бошланиши. Бир нечта Хитой ва ҳинд фирмалари муассислар сафига қўшилишга тайёрдирлар. Ассоциация муваффақиятини 40 киши таъминлайди. Кўпчилиги бевосита ишлаб чиқариш билан шуғулланмоқда.

— Бизнинг асосий мақсадимиз сув хўжалиги ва қишлоқ хўжалиги иншоотлари, қурилиш-қишлоқ хўжалиги машинасозлигини барпо этиш ва фойдаланиш, маҳсулотларни сақлаш ва қайта ишлаш тизимларини ривожлантиришдан иборат, — дея ҳикоя қилади «Узвнешэкономмаш» бош директори Нуриддин Шаропов. — Асосий дастагимиз эса ўзимизнинг ва чет элнинг энг янги технологияларини қўллаш, жаҳон андозалари даражасида ишлашдир. Акс ҳолда биз бозор шарт-шароитларида яшаб қололмаймиз. Ассоциация тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи маблағ билан таъминлаш усулида ишлайди. Халқ истеъмол моллари, озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқарадиган ва аҳолига хизмат кўрсатадиган корхоналар ҳам бизнинг таркибимизга киради.

Ёш бўлишига қарамай, «Узвнешэкономмаш» Ташқи иқтисодий алоқалар давлат комитетида 1992 йил январида рўйхатга олинган. Дастлабки ютуқлар қўлга киритилди: «КамАЗ» машиналари рамасида йиғилган 16 тонналик гидравлик юк кўтаргичларнинг бир туркуми ишлаб чиқарилди. Бу ютуқ янги шерикларни жалб этаётир. Чунончи, «Чинор» ҳинд фирмаси вакили Хужи Мучинер йиғилишдаги гап-сўзлар, фикр-мулоҳазаларни ғоят ҳушёрлик ва қизиқиш билан тинглаб, кузатиб борди. Йиғилиш охирида у комил ишонч билан шундай деди:

— Биз «Узвнешэкономмаш» муассислари сафига албатта қўшиламиз. Шундай қулай, фойдали, кенг кўламли иш учун юз минг доллар кириш бадали тўлаш таваккалчилик эмас. Сизнинг жумҳуриятингиз ва Президентингизнинг сиёсати маблағ сарфлаш учун жуда муносибдир. Ҳақиқатан ҳам топармонлар фаолияти учун сизларда жуда қулай шарт-шароит яратилган. Сиёсий вазият барқарор, маблағ сарфлаш учун кафолат бор. Бундай вазият менинг мамлакатим тижоратчиларини тўла қаноатлантиради.

Бироқ хорижий пулдорларни «Узвнешэкономмаш»га жалб этаётган нарса давлатнинг иқтисодиёт соҳасидаги сиёсатигина эмас. Ишлаб чиқариш-тижорат ассоциацияси қудратли ишлаб чиқариш базасига, тажрибали ходимларга, ўзига хос бошқарув услубига эга. Айниқса, бошқарув услуби муҳим аҳамият касб этади. Чунки ишни муваффақиятли олиб бориш учун ҳокимиятнинг таъсирчан дастаги керак. Бошқарув — ассоциациянинг ўзаги ҳисобланади. Ишчи аъзо ҳисобланувчи дирекция ишлаб чиқариш жараёнларини, кредитлаш, менежмент, маркетинг ва муҳандислик таъминотини уюштириш вазифаларини бажаради, ишлаб чиқариш-иқтисодий, ҳуқуқий, ташқи иқтисодий, маслаҳат хизматларини бажаради. Энг асосийси — раҳбар эмас, балки ўз таркибига кирувчи корхоналар учун мувофиқлаштирувчи орган ҳисобланиб, улар фаолияти учун тўла иқтисодий эркинлик яратиб беради.

«Узвнешэкономмаш» аввал корхонани ташкил этиб, сўнгра унинг қандай ишлаши кераклиги ҳақида ўйлаш одатидан воз кечди. Бу ерда хўжаликни бозор шароитига мос юритишнинг асосий аъмолларига қатъий амал қилинмоқда: таркибидаги ҳамма бўлинмалар ва уларда ишлаётган ҳар бир кишининг манфаатлари муштарак, маош фақат меҳнатига қараб тўланади, ташаббус, ижодий изланиш ва ишнинг сифати ҳар томонлама рағбатлантирилади.

Чет эл фирмаларининг ғоят қизиқишлари ва жумҳурият давлат идоралари ғамхўрлик кўрсатишаётгани боис «Узвнешэкономмаш»нинг истиқболи порлоқ. Дастлабки қадамлар топармонлик соҳасида муваффақият қозониш у қадар қийин эмаслигини кўрсатмоқда. Фақат уддабуронлик билан ишлаш, бозор қонунларини яхши билиш, асосий йўлни тўғри белгилай олиш керак, холос. Афтидан, «Узвнешэкономмаш» бу юмушни уддалай оладиган кўринади.

А. АРТЕМЕНКО.

ЗАЛОЛАТ комида чуваланиб ётган эй замондошим, сен рўза тутмоқчимидурсен?

Нафсни тиймоқдан тийилолмаган ва наҳс домига илинган нодон, рўза тутишга лойиқмикансен?

Қиблаи мукаррамага орқа ўгириб турган эй ақли қосир, покизаланишга тайёрмидурсен?

Айтишларича, инсонда қарама-қарши тортишувчи икки қутб бордур. Биринчиси— раҳмоний ақл, иккинчиси — шайтоний нафсдир. Унинг ҳар иккаласи ҳам азим ботиний қудратга эга: тортишадур, беллашадур, йиқадур, йиқиладур. Аслида ушбу қутб соҳибларининг бақо оламидаги маконлари ҳам айри-айридир: жаннатдир — дўзахдир, арши аълодир — жаҳаннамдир. Мункар ва Накир аталмиш фаришталар ана шу йўл ибтидосида сен билан, мен билан, ҳаммамиз билан ҳисоблашгусидир. Эҳтимол, беҳишт равоқлари сен учун ланг очиқдур, «балки она қорниданоқ дўзахидирсен» (А. Орипов).

Билгилки, сенинг барча амалларингдан ҳар иккала қутб қувват топар ёхуд таназзулга юз тутадур. Модомики, сен мусулмончиликнинг беш амалини дилга тугиб, иймонли бўлиб, намоз ўқиб, рўза тутиб, тоат-ибодат билан шуғуллансанг, етмиш икки томирингда раҳмоний ақл жўшиб оққай, ривож топгай ва бу дунёи дун яна бир муслим билан бойигай. Мабодо ул боқий дунёдаги лаззат таъмларидан мосуво бўлиб, бу фоний оламнинг ўткинчи ҳавасларига кўнгил қўйсанг, фисқ-фасод, нафс-ҳаво йўлига кирсанг, шубҳасиз, шайтоний нафс ривож топиб, сени етти қат ер тагига мудом имлагусидир.

Болалик тасаввури фитратдир. Мушфиқ оналаримиз, мастура момоларимиз этагини тутиб саҳарликка турардик. Саҳарлик бизга сирли, сеҳрли эди. У-бу нарса танаввул қилингач, сандал гирдини қуршаб кексаларга қўшилиб тиловат қилардик.

Навайту ан асувма шаҳро рамазона, минал фажри илал мағриб. Бу ниятнинг маъноси қандайлигини билмасдим. Бироқ ўшанда ҳам мурғак қалб унинг Ҳақ даргоҳидаги илтижо эканлигини сезган экан. Кейинчалик унинг таржимасини ҳам билиб олдик. **«Ниййят қилдим рўзи рамазонни тутишга бомдоддан шомгача».**

Жаноби пайғамбаримиз аллайҳиссалом Мадинага ҳижрат қилганларининг иккинчи йили (милодий 621—622 йиллар) рўза фарз бўлди. Аслида ундан илгари пайғамбаримиз ва унинг саҳобалари ҳар йили уч кун рўза тутгувчи эдилар. Битикларда ушбу кунларни «аййоми байзо», яъни ойдин кунлар деб аташган. Энг муҳими, бани инсониятни доим нури ҳидоятга бошлагувчи Қуръони карим ушбу ойда нозил бўлган. Шунингдек бу муборак ой ичинда беқиёс бир тун борким, «Қадр» сураси бунга шоҳидлик беради: «Биз уни (Қуръони каримни) «Лайлатул қадр» тунида нозил этдик. «Лайлатул қадр» тунининг фазилати сенга аёнми? «Лайлатул қадр» тунининг фазилати минг ойдан кўра ҳам афзалроқдир. Бу тунда Оллоҳнинг изми билан ер юзига фаришталар ва Жаброил хайру барокот билан бирга тушадилар. У тун тонг отгунча қадар раҳмат тунидир». Ушбу сатрларни битар эканмиз, Таълиф Абдуқаҳҳор Шошийнинг «Рўзанома» рисоласида битилган қуйидаги бандларга кўзимиз тушди. «Рўза... Унинг фазилатларини баён этиш учун фасоҳат ва балоғат соҳибларининг қаламлари ҳам ожизлик қилади. У шундай беназир ибодатлар сирасига кирадиким, унинг замирида инсоннинг иродасини мустаҳкамлаш, уни руҳан ва ахлоқан тарбия этиш, сабру қаноатга ўргатиш, нафсоний ва шаҳвоний орзу-ҳавасларга чек қўя билишга одатлантириш каби мақсадлар мавжуд». Бу фикрларга қўшилмасликнинг иложи йўқдур. Шу боис ўз ўрнимизни уламо ва ҳукамоларга бўшатиб беришга мажбурмиз.

Аҳнаф Бин Қайс:

Ундан сўрабдилар:

— Сизнинг ёшингиз улуғ. Рўза тутиш жисмонан заифлашишингизга сабаб бўлмасмикин!

У жавоб берибди:

— Мен ўзимни узоқ сафарга тайёрламоқдаман. Оллоҳга итоат этишга сабр қилиш унинг азобига сабр этишдан енгилроқдир.

Имом Ғаззолий:

— Рўза тутиш жон учун закот, бадан учун риёзат, яхшилик учун даъватдир. Рўза — инсон учун гуноҳлардан тийилиш, жамият учун жиноятлардан сақланишдир.

Оч баданда қалб бир меъёрда ишлайди, ақл тиниқлашади, кўз равшан тортади.

Тўқлик дангасалик туғдиради, қалб қўрини ўчиради, зеҳнни ўтмаслаштиради. Ёшларнинг қорни тўқ бўлса, уларнинг муҳофазатлари заифлашади, зеҳнлари ўтмаслашади.

Кам уйқу ва кам томоқ билан қалбларингизга ҳаёт бахш этинг. Қалбларингизни очлик билан покланглар. Шунда қалбларингиз мусаффо бўлади ва тетиклашади.

Луқмони Ҳаким:

— Эй бўтам! Қорни тўйса, фикрлаш қобилияти ухлайди, донишмандлик кар бўлиб қолади, аъзолар ибодат қилишни тарк этишга ҳаракат қилади.

Машҳур табиб, табобат фанлари доктори Муҳаммад Жаъфар қуйидаги касалликларга чалинган беморларга рўза тутиш ман этилишини қайд этган:

1. Сил ва анемия (кам қонлик) каби ҳолсизлантирадиган касалликларга, кўк ва ўпка хасталикларига чалинган ва юрак уриши сусайган беморлар.

2. Ошқозон ва ичак касаллигига чалиниб қайт қилиб турадиган ва юрак буруғи билан касалланганлар. Чунки бундай касаллар кўпроқ миқдордаги сув ва суюқ озуқаларга муҳтож бўлади.

3. Меъда, ўн икки бармоқдаги ичакда касали бўлганлар. Бундай касалликка чалинган беморларга очлик ҳолсизланиш ва оғриқ беришига сабаб бўлади.

4. Иситмаси бўлган беморлар. Чунки улар ҳарорат таъсирида кўпроқ сув истеъмол қилишни истайдилар. (Иситма — дўзах ўтларидандир. Уни сув билан ўчиринглар — Ҳадис).

5. Хафақон касалига учраган, қон босими баланд ва паст бўлган беморлар.

6. Касалдан янги оёққа турганлар, операциядан янги чиққанлар, жисмоний заифлар.

7. Ҳомиладор аёллар, эмизикли боласи бўлган оналар, ёши ўтиб мункиллаб қолган қариялар.

Рўза тутиш ёки тутмаслик табибларнинг дин таълимотларига зид бўлмаган тавсияларига боғлиқ. Дин инсонга енгиллик туғдириб беришга, уни турли зарарлардан ҳимоя қилишга амр этади. Агар касаллик енгил бўлса ва рўзадорлик инсон соғлиғига зарар келтириши ноаниқ бўлса, у ҳолда рўза тутган афзалдир. Чунки Оллоҳ таоло: «Агар сизлар билсаларингиз эди рўзадорлик қанчалик сизлар учун яхшидир», — деган.

...Кечагина коммунистик ғояларни чопон қилиб кийган ва ушбу ғояларга исинган зот, бугун менга дину иймондан сафсата сўқишни бас қил!

Эгнига тўн, бошига дўппи ярашган эй укажоним, юзларига ҳижоб тортилган эй мужоҳида сингилгинам, сиз ҳам ул иймонсизнинг сўзларига қулоқ османгиз. Юзи йўқнинг ўз сўзи бўлармикан? У ҳали асрлар бўйи неча бор турлангусидир, туслангусидир. Бу турланиш ва тусланишга маҳлиёлик оқибати — чала муллоликдир, чала иймонлиликдир. Етар, акаю опажонларим, сиз ҳам елкадаги гуноҳи азимни итқитиб ташланг — рўза тутинг — танингиз енгил, руҳингиз тетик бўлғуси. Зеро, «Оллоҳ сизларга енгилликни ирода қилади. Оғирликни ирода қилмайди. Ва рўза кунларининг саноғини комил қилишингиз ва Оллоҳга сизни ҳидоятга бошлагани эвазига такбир айтишингиз учун шундоқ қилинди». (Бақара сураси).

Дарвоқе, узр, шом синди, мен оғиз очишим — ифторлик қилишим даркор. Шошиляпман. Мабодо мен билан бирга ифторлик қилмоқчи бўлсангиз, дастурхон бошига чўк тушинг, қўлингизни ибодатга очинг, ният қилинг:

Аллоҳума лака сумту ва бика аъманту ва ъалайка таваккалту ва ъала ризқика афторту. Фағфирли йа ғаффару на қаддамту вама аххарту.

Яъни, Парвардигоро, рўзамни сен учун тутдим ва сенга иймон келтирдим. Ва сенга таваккал қилдим. Сенинг ризқингдан ифторлик қилдим. Эй кечиргувчи зот, қадимги ва келажакдаги гуноҳларимдан фориғ эткил.

Эсиргап Боли ўғли ЖЎШҚИН.

Содиқ МАҲКАМОВ олган сурат-лавҳа.

ТАҚВИМ

Ҳижрий Рамазон	Милодий Март — Апрель	Ҳафта кунлари	Оғиз ёпиш пайти	Оғиз очиш пайти
1	6	Жума	5—09	6—20
2	7	Шанба	5—09	6—21
3	8	Якшанба	5—06	6—22
4	9	Душанба	5—04	6—23
5	10	Сешанба	5—03	6—24
6	11	Чоршанба	5—01	6—26
7	12	Пайшанба	4—59	6—27
8	13	Жума	4—58	6—28
9	14	Шанба	4—56	6—29
10	15	Якшанба	4—54	6—30
11	16	Душанба	4—53	6—31
12	17	Сешанба	4—51	6—32
13	18	Чоршанба	4—49	6—33
14	19	Пайшанба	4—48	6—34
15	20	Жума	4—45	6—35
16	21	Шанба	4—44	6—36
17	22	Якшанба	4—42	6—37
18	23	Душанба	4—41	6—39
19	24	Сешанба	4—39	6—40
20	25	Чоршанба	4—37	6—41
21	26	Пайшанба	4—36	6—42
22	27	Жума	4—34	6—43
23	28	Шанба	4—32	6—44
24	29	Якшанба	4—30	6—45
25	30	Душанба	4—28	6—46
26	31	Сешанба	4—27	6—48
27	1	Чоршанба	4—25	6—49
28	2	Пайшанба	4—23	6—50
29	3	Жума	4—22	6—51
30	4	Шанба	4—20	6—52

Шу йил 5 апрель, якшанба куни, Рамазон ҳайити. Ҳайит намози қуёш чиққандан 15—20 дақиқа ўтгач бошланади.

Изоҳ: Диний тақвим асосида Рамазоннинг бошланишини нисбий равишда 6 март деб белгиладик. Чунки пайғамбаримиз Расули акрам саллоллоҳу алайҳи васаллам рўза хусусидаги ҳадисларининг бирида: «Рўза тутишни янги ойни (Рамазонни) кўриб бошланглар ва янги ойни (Шаъволни) кўриш билан рўзани тугатинглар» деганлар. Шунга кўра рўзанинг бошланиши ва Ҳайит намози ўқилиши кўрсатилган кундан фарқ қилиши табиий.

ВАҚТ ТАФОВУТИ

(ДАҚИҚА ҲИСОБИДА)

Шаҳарлар	Тошкент вақтидан олдин	Тошкент вақтидан кейин
Андижон	12	«—»
Ашхобод	«—»	42,5
Байрамали	«—»	28,5
Бишкек	21	«—»
Бухоро	«—»	19
Денов	«—»	6
Душанбе	«—»	2
Жалолобод	15	«—»
Жамбул	7	«—»
Жиззах	«—»	6
Каттақўрғон	«—»	12
Конибодом	5	«—»
Марв	«—»	30
Навоий	«—»	16
Навқот	5	«—»
Наманган	10	«—»
Нукус	«—»	38
Нурота	«—»	14
Олмаота	31	«—»
Самарқанд	«—»	9
Тошҳовуз	«—»	37
Туркистон	10	«—»
Урганч	«—»	34,5
Фарғона	10	«—»
Хева	«—»	35
Чимкент	1	«—»
Чоржўй	«—»	23
Шаҳрисабз	«—»	10
Шоҳимардон	10	«—»
Ўш	14	«—»
Қарши	«—»	11
Қўқон	7	«—»

ЭШИТМАДИМ ДЕМАНГЛАР!

ЖИЗЗАХ ТАЪМИНОТ БОШҚАРМАСИНИНГ ХУЖАЛИК ҲИСОБИДАГИ САВДО-ДАЛЛОЛЛИК ФИРМАСИ ҚУЙИДАГИ МОЛЛАРНИ СОТАДИ:

1. Айланадиган стул — 140 дона, баҳоси — 174 сўм.
2. Йиғиладиган стол — 26 дона, 285 сўм.
3. Йиғиладиган болалар стули — 30 дона, 9 сўм.
4. Миллий яктак — 13 дона, 151 сўм.
5. Аёлларнинг оқ халати — 770 дона, 11 сўм.
6. Аёлларнинг оқ халати — 62 дона, 10 сўм.
7. Аёллар халати — 252 дона, 87 сўм.
8. Аёллар халати — 695 дона, 96 сўм.
9. Бахмал халат — 200 дона, 87 сўм.
10. Ишчилар халати — 638 дона, 43 сўм.
11. Мато (каноп толасидан) — 1665 метр, 4 сўм.
12. Ёстиқ ғилофлари — 830 дона, 12 сўм.
13. Болалар одеяли — 857 дона, 42 сўм.
14. Техник салфеткалар — 16951 дона, 2 сўм.
15. Пластмасса салат идиши — 400 дона, 23 сўм.
16. Пластмасса стул-кресло — 190 дона, 180 сўм.
17. Пластмасса гулдон — 96 дона, 75 сўм.
18. Мева солинадиган пластмасса саватча — 400 дона, 15 сўм.
19. Кичик пластмасса саватча — 200 дона, 12 сўм.
20. Мевани ювиш учун пластмасса идиш — 400 дона, 30 сўм.
21. Пластмасса салат идиши — 400 дона, 15 сўм.
22. Бир ўрамли арча гулмаржонлари — 96 дона, 13 сўм.
23. Икки ўрамли арча гулмаржонлари — 100 дона, 23 сўм.
24. ВЛ-4 гулдони — 75 дона, 38 сўм.
25. ВЛ-7 гулдони — 75 дона, 30 сўм.
26. Пластмасса қорбобо — 56 дона, 36 сўм.
27. Предохранитель — 5000 дона, 1 сўм.
28. ДРП-250 лампаси — 68 дона, 12 сўм.
29. ПМЕ-232 магнитли юргизувчи — 25 дона, 25 сўм.
30. А-12-21 автолампаси — 200 дона, 1 сўм.
31. А-24-1 автолампаси — 124 дона, 1 сўм.
32. Рўзғор сувиситгичи — 12 дона, 630 сўм.
33. Саноат сувиситгичи — 2 дона, 5400 сўм.
34. «Грибок» стол чироғи — 24 дона, 43 сўм.
35. РПР стол чироғи — 90 дона, 13 сўм.
36. Электр бўёқ пуфлагич — 1 дона, 770 сўм.
37. «Вега» стереофоник проигриватели — 40 дона, 786 сўм.
38. Сабзавот контейнери — 29 дона, 231 сўм.
39. Ишчилар қўлқопи — 2544 жуфт, 8 сўм.
40. «Женьшень» дамламаси — 5978 сўм.
41. 500x500 ҳажмдаги ДСП декоратив тахтаси — 9808 дона, 6 сўм.
42. Сирланган пақир — 2050 дона, 7 сўм.
43. Гулқайчи — 18 дона, 96 сўм.
44. Бўёқ чўткаси — 1000 дона, 4 сўм.
45. Газ аппарати — 100 дона, 270 сўм.

БАРТЕР УСУЛИДА АЙИРБОШЛАШ УЧУН:

Пахта толаси ёки шу каби бошқа маҳсулотга айирбошлаш учун уч хил рангдаги (кўк, яшил, қизил) бахмал, сатин, чит, сочиқбоп мато, дока, видеотехника, телевизорларни таклиф этамиз.

ГАЗ-2410 автомашинасига алмаштириш учун 1991 йилда чиқарилган сариқ рангдаги РАФ автомашинасини ёки ЭО-5015Б ва ЭО-3211Е маркадаги иккита янги экскаваторни таклиф этамиз.

150 та МТЗ-80 трактори, 100 та КамАЗ юк машинаси, 20 та ГАЗ-2410 автомашинаси, 10 вагон Д50-108 мм қувурлар, 5 минг куб метр ёғоч, 10 вагон ДСП тахтаси, 4 комплект ғишт тайёрлайдиган кичик завод, 30 тўп асбоцемент шифери, 700 тонна сирланган профнастил, 4 комплект томат пастаси ишлаб чиқарадиган ускуна, 1000 тонна шакар, 10 минг тонна автобензин, 10 та «Ивановец» автокрани ва нархлари бозордагидан сезиларли даражада кам бўлган халқ истеъмоли молларига алмаштириш учун пахта толаси (тоннаси 50 минг сўмдан қиммат эмас), линт, тозаланган пахта ва қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини сўраймиз.

ФИРМА ТАШКИЛОТЛАР, КОРХОНАЛАР, БИРЛАШМАЛАР, КООПЕРАТИВ ВА КИЧИК КОРХОНАЛАРНИНГ МАҲСУЛОТЛАРИНИ, ОРТИҚЧА АШЕ ҲАМДА УСКУНАЛАРИНИ СОТИШ БЎЙИЧА БАРЧА ТАКЛИФЛАРНИ ЎЗАРО МАНФААТЛИ ШАРТЛАРДА ҚАБУЛ ҚИЛИШГА ТАЙЁР.

Манзилимиз: **708000, Ўзбекистон Республикаси, Жиззах шаҳри, Алишер Навоий кўчаси, 4-а уй, 3-қават.**

Телефонларимиз: бош директор: **3-03-06**, бош директор ўринбосари: **3-67-18**, тижорат бўлими бошлиғи: **3-82-25**, тижорат бўлими маклери: **3-82-29**, ташқи иқтисодий алоқалар бўлими: **3-69-06.**

Ҳисоб рақами: **521603, АТ СҚБнинг Ҳамид Олимжон бўлимида. МФО 737663.**

«АМАЛ» ФИРМАСИ СИЗНИНГ ХИЗМАТИНГИЗДА!

Байрамлар, ижодий кечалар, тўйлар, юбилейлар ва бошқа жамики йиғилишу маросимларни ўтказишингизда «АМАЛ» фирмаси сизга яқиндан ёрдам беради.

— Никоҳ, юбилей, байрам кечалари учун санъаткорлар гуруҳи, карнай-сурнай, видеотасвирчи, рангли чироқ безаклари усталарини топиш;
— ФҲҚЭ (ЗАГС)га боришда келин-куёвлар учун «Чайка» ёки бошқа маркадаги автомобиллар хизматини уюштириш;
— ошпазлар, совуқ газак тайёрловчиларни топишда кўмаклашиш;
— яхна ва спиртли ичимликлар, масалliқларни уйингизга етказиб бериш ҳамда маросимлардаги бошқа ҳар қандай юмушларни «АМАЛ» фирмаси хизматчилари аъло даражада бажарадилар.

Бунинг учун сиз ҳеч қаерга югуриб юрмайсиз.

Фақат қуйидаги номерларга сим қоқсангиз кифоя: 74-88-55, 40-14-47.

Хизмат учун ҳисоб-китоб шартнома баҳосида нақд пул ёки ўтказиш йўли билан ҳал қилинади.

«АМАЛ» ФИРМАСИ СИЗНИНГ ЭНГ УДДАБУРОН ҲАМРОҲИНГИЗДИР!

МОВАРОУННАҲР МУСУЛМОНЛАРИ ДИҚҚАТИГА

Рўзномамизнинг кечаги сонида Мовароуннаҳр мусулмонлари диний бошқармаси ҳайъати раисининг ўринбосари Зокиржон Исмоил қози домла билан бўлган суҳбатда: «Рўза бешинчи мартдан олтинчи мартга ўтар кечаси саҳар туришдан бошланади», деб ёзилган эди. Таассуфки, рўза тутиш куни бир кун илгари суриладиган бўлди. Бу рўзнома ёки диний бошқарма вакилининг хатоси билан бўлган эмас. Чунки пайғамбаримиз Муҳаммад аллайҳиссалом: «Рўзани ой кўрганингиздан бошлаб тутинглар ва янги ой кўришингиз билан рўза тутишни тўхтатинглар. Агар осмон булутли бўлса, Шаъбон ойини ўттиз кун қилиб, сўнг рўза тутишни бошланглар», — деганлар. Шунга амал қилиб куни кеча Мовароуннаҳр мусулмонлари диний идораси олий ҳайъати махсус қарор қабул қилди. Унда муборак Рамазони шариф 5 март, пайшанба кунидан бошланиши таъкидланади.

Негаки, 4 мартга ўтар кечаси кўпчилик мусулмонлар Рамазон деб аталмиш янги ойни кўрганликлари ҳақида гувоҳлик берганлар.

Мусулмон биродарлар, сизга дини Ислом фарз қилган муқаддас кунларда сабр-тоқат, сиҳат-саломатлик тилаймиз. Оллоҳ ҳаммамизни амалларимизда ўзи қўллаган бўлсин.

• СПОРТ •

ҚУРАШ

ТОШКЕНТДАГИ Офицерлар уйида шашка бўйича Ўзбекистон (эркаклар) чемпионатининг финал ўйинлари якунланди. Унда Тошкент, Сирдарё, Андижон, Самарқанд шаҳарларидан ўн тўрт шашкачи қатнашди.

Ўн уч имкониятдан тўққиз очко жамғарган тошкентлик халқаро гроссмейстер Н. Мишанский биринчи, андижонлик спорт устаси А. Тоштемиров ва тошкентлик халқаро мастер С. Давидовлар саккизтадан очко тўплаб иккинчи, учинчи ўринларни эгаллашди. Ғолиблар нишон ва дипломлар билан тақдирландилар

ШАШКА

БЕШАРИҚ шаҳрида ўн тўрт-ўн беш яшар полвонлар ўртасида республика командаларининг шахсий биринчиликлари бўлиб ўтди. Мусобақада Сирдарё, Андижон, Фарғона, Наманган, Тошкент вилоятларидан келган юзга яқин ёш полвонлар ўн олти вазн тоифаларига бўлиниб майдонга тушдилар. Команда ҳисобида энг кўп очко жамғарган фарғоналиклар биринчи ўринни олишди. Иккинчи ўрин андижонликларга, учинчи ўрин эса сирдарёликларга насиб этди.

ВОЛЕЙБОЛ

МУСТАҚИЛ Давлатлар Ҳамдўстлиги биринчи лига аёллар чемпионати мусобақалари поёнига етай деб қолди. Биринчиликда қатнашаётган Тошкентнинг «Автомобилист» командаси қизлари пухта тайёргарлик кўрганликлари боис ҳали мағлубият аламини тотмадилар.

17 март куни Ивановода якунловчи тур ўйинлари бошланади. Унда ҳамюртларимиз Нальчикнинг «Университет», Омскнинг «Спартак», Вологограднинг «Автоба» клублари билан учрашишади. Ғолиб жамоа келаси йили Олий лигада қатнашиш ҳуқуқини қўлга киритади. Иккинчи ўринни эгаллаган команда эса ўтиш турнирида иштирок этади.

БОШ МУҲАРРИР Аҳмаджон МУХТОРОВ.

МУАССИС: Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши

МАНЗИЛИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри Ленинград кўчаси, 19-уй

Телефонлар: 32-07-94, 33-07-48, 33-10-60. Эълонлар бўлими: 32-09-25.
Индекс: 64608. Буюртма № Г-30. 100000 нусхада чоп этилади.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концерни. Тошкент шаҳри 700083, Ленинград кўчаси, 32-уй.
Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди: 24.00.